

Óbudai Egyetem
Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar
Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

Szakdolgozat

Vas-Vágréti Eszter
Pályaorientáció szakterületen pedagógus-szakvizsgára felkészítő szakirányú
továbbképzési szak

Budapest

2023

Óbudai Egyetem

Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar

Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

SZAKDOLGOZAT

OE-KVK-TMPK

2023

Hallgató neve:

Vas-Vágréti Eszter

Hallgatói törzskönyvi szám:

T010277/FI12904/K

ÓBUDAI EGYETEM
ÓBUDA UNIVERSITY

Óbudai Egyetem
Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar
Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

SZAKDOLGOZAT FELADATLAP

Hallgató neve: Vas-Vágréti Eszter

Szakedolgozat száma: SZD2310171228275068

Törzskönyvi száma: T010277/FI12904/K

Neptun kódja:

Szak: pályaorientáció szakterületen pedagógus szakvizsgára felkészítő

Specializáció:

A dolgozat címe: Rugalmas tanulási utak megvalósulása az orientációs évfolyamon

A dolgozat címe angolul: Implementation of flexible learning paths in the orientation grade

A feladat részletezése: 1. A rugalmas tanulási utak megjelenése a szakképzésben: előzmények, jogszabályi háttér

2. A rugalmas tanulási utak: az orientációs évfolyam bemutatása

3. A megvalósulás egy kutatás tükrében: Kik és miért választották

4. Összegzés és konklúzió: Mi az eredményesség fokmérője, mire van leginkább szükség?

Intézményi konzulens neve: Tomory Ibolya

A kiadott téma elévülési határideje:-

Beadási határidő: 2023. 12. 15.

A szakedolgozat: Nem titkos.

Kiadva: Budapest, 2023. 11. 29.

P.H

Intézetigazgató

A dolgozatot beadásra alkalmasnak találom:

belső konzulens

külső konzulens

ÓBUDAI EGYETEM
ÓBUDA UNIVERSITY

KANDÓ KÁLMÁN VILLAMOSMÉRNÖKI KAR
TREFORT ÁGOSTON MÉRNÖKPEDAGÓGIAI KÖZPONT

HALLGATÓI NYILATKOZAT

Alulírott hallgató kijelentem, hogy a szakdolgozat saját munkám eredménye, a felhasznált szakirodalmat és eszközöket azonosíthatóan közöltem. Az elkészült szakdolgozatban található eredményeket az egyetem és a feladatot kiíró intézmény saját céljára térítés nélkül felhasználhatja, a titkosításra vonatkozó esetleges megkötések mellett.

Budapest, 2023. december 11.

hallgató aláírása

1081 Budapest
Népszínház u. 8.

+36 1 666-5389

simonics.istvan@tmk.uni-obuda.hu
www.uni-obuda.hu

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	5
Bevezetés	6
1. A rugalmas tanulási utak megjelenése a szakképzésben	8
1.1. Előzmények.....	8
1.2. A lemorzsolódás.....	8
1.3. Szakképzés 4.0. és az új szakképzési törvény.....	11
1.4. Korai iskolaelhagyás példáinak szemléltetése saját tapasztalat mentén	15
2. A rugalmas tanulási utak, ezen belül az orientációs évfolyamon bemutatása.....	18
2.1. Általános alapelvek	18
2.2. Az orientációs fejlesztési program módszertani sajátosságai	19
3. A megvalósulás egy kutatás tükrében	22
3.1. Hipotézisalkotás helyett	22
3.2. A mintavétel – országos helyzet	22
3.3. Mintavétel – szűkebb kutatás	26
3.4. Az orientációs fejlesztés lehetőségei Nógrád vármegyében.....	28
4. Összegzés és konklúzió, avagy mi az eredményesség fokmérője az orientációs évfolyamon, Nógrádban?	47
Befejezés.....	53
Summary.....	54
Irodalomjegyzék	55
Ábra- és táblázatjegyzék.....	58
A csatolt mellékletek jegyzéke	59
Mellékletek	60

Bevezetés

Szakedolgozatomban arra a feladatra vállalkoztam, hogy kiderítsem, sikerült-e a 2023/24-es tanévre elterjednie az új szakképzési törvény által lehetőségként kínált orientációs, vagy felkészítő évfolyamnak, Nógrádban. Gyakorló pályaválasztási tanácsadóként munkaköri leírásomban szereplő egyik kötelességemnek is eleget teszek ezáltal. A szakszerű és korrekt tájékoztatáshoz folyamatosan nyomon kell követni a továbbtanulást érintő jogszabályi változásokat, a középiskolák képzési kínálatának alakulását. Ezért az orientációs évfolyamok lehetséges indulása az új szakképzési törvény megjelenése óta foglalkoztat. Az általunk nyújtott ellátás folyamán naprakész információkkal kell szolgálnunk arról, hogy *kiknek* ajánlható ez a képzési forma, *mik* a bemeneti és kimeneti követelmények, illetve, hogy konkrétan *milyen* munka zajlik az orientációs fejlesztésen. Ezekkel a sajátosságokkal, úgy gondolom, minden olyan szakembernek tisztában kell lennie, aki általános iskolások továbbtanulásával, iskolaválasztásával foglalkozik.

Kutatásom 0. lépéseként felmértem, hogy országszerte hány megyében, szakképzési intézményben hirdették meg a képzést, és végül a tanévkezdéskor ebből összesen hány osztály tudott elindulni. Ilyen szélességű látómezővel dolgozva érdekes kép rajzolódik ki. A részletes adatgyűjtést azonban a lehetőségekhez képest végeztem el, a számomra elérhető környezetben és személyektől. Arra törekedve, hogy az általam közvetlenül elérhető általános iskolás tanulóknak tudjak segíteni a kutatás eredményével, kizárólag a Nógrád vármegyei helyzetre fókuszáltam. Így azonban a minta, mellyel dolgozhattam, nem lett túl nagy. Ismerve a helyi meglehetősen elkeserítő lemorzsolódási adatokat, illetve nap mint nap találkozásként a tanulók teljes tanácsatlanságával, bizonytalanságával a továbbtanulásukat illetően, bárcsak elmondhatnám, hogy mindenkinek van hová mennie, elérhető közelségben a segítség. És van bőven erőforrás, elsősorban humán erőforrás, valamint kapacitás az orientációs fejlesztésre ebben a megyében. Mondhatnám úgy is, hogy szerettem volna ezer adatot, de számomra csak ennyi adatott.

Kíváncsiságom egy másik forrásból is táplálkozott. Mielőtt tanácsadó pedagógus lettem, Salgótarján egyik peremkerületi általános iskolájában tanítottam. Jártamban-keltemben, szorgalmi időszakban, a nap kellős közepén találkoztam össze később olyan

kedves diákjaimmal, akik nem voltak képesek megmaradni egyetlen középfokú intézményben sem. Csavarogtak az utcán, nem tartoztak sehová. 16. életévükön túl már nem voltak kötelezve arra, hogy iskolába járjanak. És némelyikük ezt egyáltalán nem tartotta vidám állapotnak. Szerettem volna nekik jó szívvel ajánlani a közelben elérhető orientációs évfolyamot. De bizonytalan voltam, hogy vajon várja-e őket valaki, aki segít megtalálni az utat. A továbbiakban még visszatérek erre.

Az orientációs, lényegében előkészítő évfolyam bevezetése a szakképzésbe olyan metódust kínál, amelynek szükségszerűsége több oldalról nézve is nyilvánvaló. Fejletlen önismeret, hiányos, vagy szinte nem is létező szakmaismeret, élettapasztalatok hiányából fakadó kialakulatlan érdeklődés, motivátlanság, frusztráció – bármi is álljon a háttérben –, nap mint nap találkozom ezekkel a jelenségekkel a 8. osztályosok körében. Még csak azt sem mondhatjuk, hogy mindez a tanulóknak kifejezetten egy bizonyos rétegére vagy csoportjára jellemző. De kétségtelen, hogy azok, akik nélkülözik a támogató, segítő szülői háttérrel, sőt, csupa rossz példa veszi körül őket, és mindemellett a létminimumon tengődnek, sokkal nagyobb hátrányból indulnak. Jó érzés lenne tudni, hogy van számukra mentőöv, van egy hely, ahol *ők*, az *ő* problémáik vannak a fókuszban, ahol oktatóval, nevelővel, segítő szakemberrel közösen próbálnak utat találni a foglalkozások, szakmák változatos világában. Szórványos, jól működő programokról (pl. Göd, Tokaj) a Szakképzés 4.0 előtt is lehetett hallani, de vajon elterjedt-e a jó gyakorlat annyira, hogy bárhol az országban elérhető megoldásként szolgálhat a pályadöntésre még nem kész 8. osztályos tanulók számára?

A képzés alapját nyújtó, személyre szabott, rugalmas tanulási utakra, úgy hiszem egyáltalán nem csak a szakképzésben, és nem csak a lemorzsolódással leginkább veszélyeztetett vagy a pályadöntésre nem képes fiataloknak van szüksége. Tény azonban, hogy számukra ez, kis túlzással élve, életmentő lehet.

1. A rugalmas tanulási utak megjelenése a szakképzésben

1.1. Előzmények

Számos társadalmi és persze még több gazdasági tényező játszott közre abban, hogy a 2010-es évek végére új szakképzési törvény született. Mindezek közül jelen dolgozat ezen fejezetében azokkal a momentumokkal, problémákkal szeretnék foglalkozni, melyekre, a remények szerint, a szakképzési kínálat új elemeként szereplő orientációs előkészítő évfolyam nyújthat megoldást. Egyik ilyen az országban helyenként rémisztő százalékos arányt mutató korai iskolaelhagyás, másrésről a kompetenciahátrányokból, ön- és szakmaismeret hiányából fakadó pályadöntési képtelenség, mint jelenség. S e kettő nem ritkán kart karba ölve, együtt jár.

1.2. A lemorzsolódás

Európa, sőt világszerte jelenvaló fájdalmas tény a fiatalok egy körének korai eltűnése az iskolarendszerből. Az ebből származó halmozódó gondok, a veszélyeztetettség, társadalmi kirekesztődés, kriminalizálódás, közben a mélyszegénység felé való folyamatos sodródás, az oktatáson messze túlmutató ügyek. A különböző országok kormányai, szakpolitikusai, nemzetközi szervezetek, civilek, egyházak, ki-ki a maga eszközeivel próbálkoznak a gyerekek hóna alá nyúlni, hogy még időben kihúzzák őket ebből a lejtmenetből. A XIX. Országos Neveléstudományi Konferencián, 2019-ben, az oktatáspolitikai nézőpontok szekcióján belül elhangzott előadásban a lemorzsolódás iskolai és tanulói tényezőit vették sorra a szerzők. Ennek bevezetőjében remekül megragadják a szerzők a probléma magját. Eszerint az iskolázottsági deficit az egyéni sorson túl az egész társadalom számára negatív következményekkel jár. A korai iskolaelhagyók sokkal nagyobb valószínűséggel lesznek munkanélküliek, a kevesebb bevétel sokszor együtt jár a rosszabb általános egészségi állapottal, így ez az országoknak kevesebb adóbevételt teremt, de emellett több szociális és egészségügyi kiadást ró az államháztartásra. „Nemzetközi adatok is alátámasztják azt (OECD, 2017), hogy a magasabb iskolázottság mind egyéni, mind társadalmi szinten jövedelmező befektetés.” (Fehérvári és tsai, 2019, 47. o.)

E tanulmány szerzői egybevetették a nemzetközi szinten született elemzések következtetéseit, és összefoglalták a lemorzsolódás lehetséges okait. Egy nagyon jól átlátható, interdiszciplináris megközelítésű táblázat született ebből, ami egyesíti a pszichológiai, pedagógiai és szociológiai tényezőket is. (1.1. táblázat)

Egyéni és családi tényezők	Iskolai tényezők
Nem	
Iskolai teljesítmény, képességek, évismétlés	Iskolatípus, szerkezet, erőforrások, fenntartó, hátránykompenzációs szerep
Viselkedés: • Elköteleződés (bevonódás): tanulmányi és társas • Deviancia • Hiányzás	Tanárok: • felkészültsége, • tapasztalata, • attitűdje
Közösséghez tartozás: • szomszéd/padtárs jellemzői • diszkrimináció, szegregáció	Iskolai (pedagógiai) gyakorlatok és szervezeti jellemzői: tanulási folyamatba bevonódás, motiváció, iskolai légkör, kapcsolatok, évismétlési gyakorlat, elvárások, szülő-iskola kommunikáció
Háttér: • Múltbeli tapasztalatok (óvoda, iskolai sikerek, kudarcok) • (testi és lelki) Egészségi állapot, fogyatékosság • Fiatalkori terhesség • Iskola melletti munkavégzés	Közösségek (intézményes erőforrások, pl. gyermekvédelem, szülői kapcsolatok, társadalmi kapcsolatok)
Család: • szerkezet (egy szülős vagy sokgyermekes család) • hozzáállás • demográfiai tényezők • gazdasági, kapcsolati és kulturális erőforrások (szegénység, betegség, iskolázottság)	

Forrás: Új kutatások a neveléstudományokban, 2019, 49.o.

1.1. táblázat: A lemorzsolódás okai

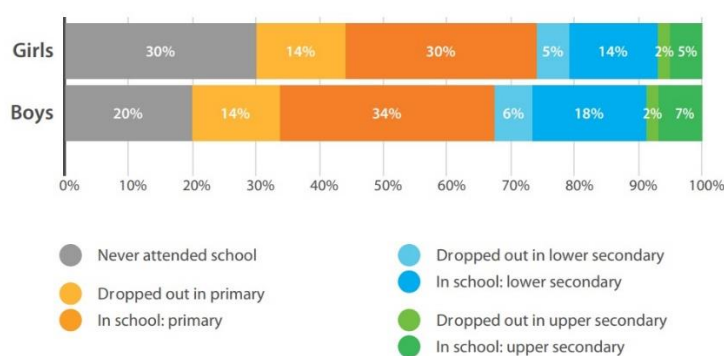
A táblázat jól mutatja, hogy igen összetett jelenségről van szó, és hogy a családi tényezők mellett az iskola szerepéről sem feledkezhetünk meg.

Nem véletlen, hogy manapság számos kifejezetten pályaorientációval, élet-út tanácsadással foglalkozó szakmai anyagban is tanulmányozzák ezt a jelenséget, hiszen ezeket a fiatalokat mi, tanácsadók is „elveszítjük”. Borbély-Pecze Bors kigyűjtötte az ezzel kapcsolatos definíciókat. Eszerint például az európai közösségi meghatározása ennek a témakörnek az ESL betűszó vagyis, szó szerint korai iskolaelhagyás, „*early school leaving*” (lásd: [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-11-52 en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-52_en.htm)). „Az Európai Unió azokat a 18–24 éves fiatalokat tekinti „ESL”-nek, akik az oktatási szintek nemzetközi besorolását lehetővé tevő grádics alapján ISCED 3 szint alatt hagyják el az oktatási rendszert.” (Borbély-Pecze, 2017, 136.o.) Az oktatási programok nemzetközi osztályozásának ez a szintje hazánk jelenlegi szakképzésében nagyjából azt takarja, hogy

a fiatal az általános iskola elvégzése után, részszakmát szerezve (10.-ben) mond búcsút az iskolai tanulásnak. Úgy gondolom, szakdolgozatom témája szempontjából nem pontosan ezt a meghatározást kell követnem. Hiszen látni fogjuk, hogy azoknál a fiataloknál, akiket elsősorban be kellene vonni az orientációs fejlesztésbe, az is számottevő eredményt jelent, ha Műhelyiskolába kerül, és el tud jutni egy részszakma elvégzéséhez.

Nemzetközi szinten használnak egy másik elnevezést is erre a jelenségre, és erről is olvashatunk Borbély-Pecze idézett írásában. Ez pedig a „társadalmilag tétlen”, úgynevezett NEET fiatalok, mely a „*young people neither in employment nor in education and training*” kifejezésből alkotott betűszó. „A problémakör mérésére kialakított NEET elnevezés a ’80-as évek angol irodalmából származik, ahol az ifjúsági munkanélküliség mérésénél pontosabb mérőeszközt kívántak meghatározni a társadalmilag hasznos tevékenységet nem folytató fiatalok létszámának becsléséhez.” (Borbély-Pecze, 2017, 139.o.) Ez egy úgynevezett „*ifjúsági tétlenségi arányszám*” (u.o.), egy ráta, mely összevethetővé teszi a helyi viszonyokat, és hivatkozási alapja lehet a célkitűzéseknek.

Az UNICEF nemzetközi háztartási statisztikák alapján végzett számításait egy 2020-ban publikált anyagban tette közzé. Eszerint (lásd 1.2. táblázat), globális szinten, a hátrányos helyzetűek iskolázottsága az alábbi módon összegezhető:

Source: UNICEF calculations from international household surveys.

Forrás: UNICEF, 2020. 7.o

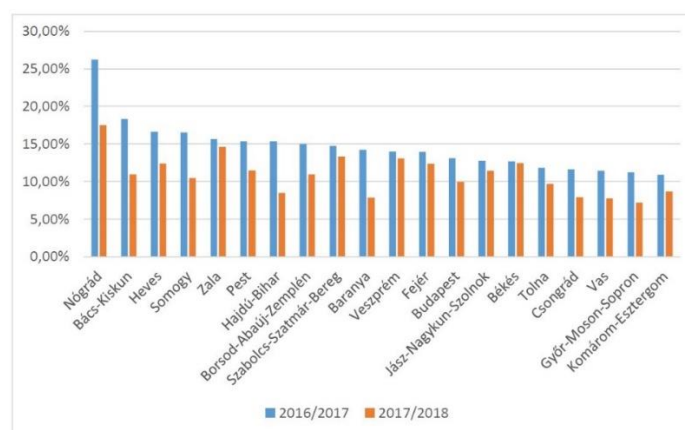
1.2. táblázat: A hátrányos helyzetűek iskolázottsága globális szinten Unicef adatok szerint

A táblázat több perspektívában mutatja a jelenséget, amely hazánkat is érinti. Az arányok országonként változóak lehetnek, de a probléma a gazdaságilag gyenge országokban a táblázatban közölt számokhoz hasonlóan jelenik meg. A hazai helyzet az iskolában levők arányait tekintve némileg jobb azért, de a hátrányos helyzetű, leszakadó területeken nagyon hasonlóan alakulhat.

1.3. Szakképzés 4.0. és az új szakképzési törvény

A magyar kormány 2019 tavaszán tárgyalta és elfogadta a Szakképzés 4.0-t, mely „a szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiája, a szakképzési rendszer válasza a negyedik ipari forradalom kihívásaira”. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A19H1168.KOR&txreferer=00000001>) Eme dokumentum irányvonalai alapján szövegezték meg az új szakképzési törvényt, melyet a Magyar Közlöny 2019. november 28-ai számában, végre elolvashattunk. <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2019&szam=191>). Meglehetősen szerencsétlen időzítéssel, hiszen abban a tanévben is voltak 8. osztályos, pályaválasztás előtt álló tanulók, akik számára, törvény híján, azok az intézmények, ahol középfokú szakmai oktatás folyt, nem mertek kiírni képzéseket.

A stratégia a rendszer legnagyobb kihívásai és kulcsproblémái között, egy alfejezetben, egyetlen oldalt szentel a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentésére a szakképzésben. (*Szakképzés 4.0*, 28.o.). A dokumentum szerint a fiatalok 12%-a végzettség nélkül hagyja el az iskolarendszert, egyes térségekben ez az arány megközelíti a 40%-ot. Ennek orvoslására „elengedhetetlen a kis létszámú felzárkóztató csoportok létrehozása, ahol az érintettek támogatást, orientációt kapnak, valamint az akár egyénre szabott mentorálás is olyan eszköz, amely tovább csökkentheti a szakképzés egyik legnagyobb veszteség-faktorát, a lemorzsolódást.” (u.o.28.) (1.3. ábra)

19. ábra: A lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók arányának változása az elmúlt két évben
Forrás: Oktatási Hivatal - 2018

Forrás: Szakképzés 4.0 28.o.

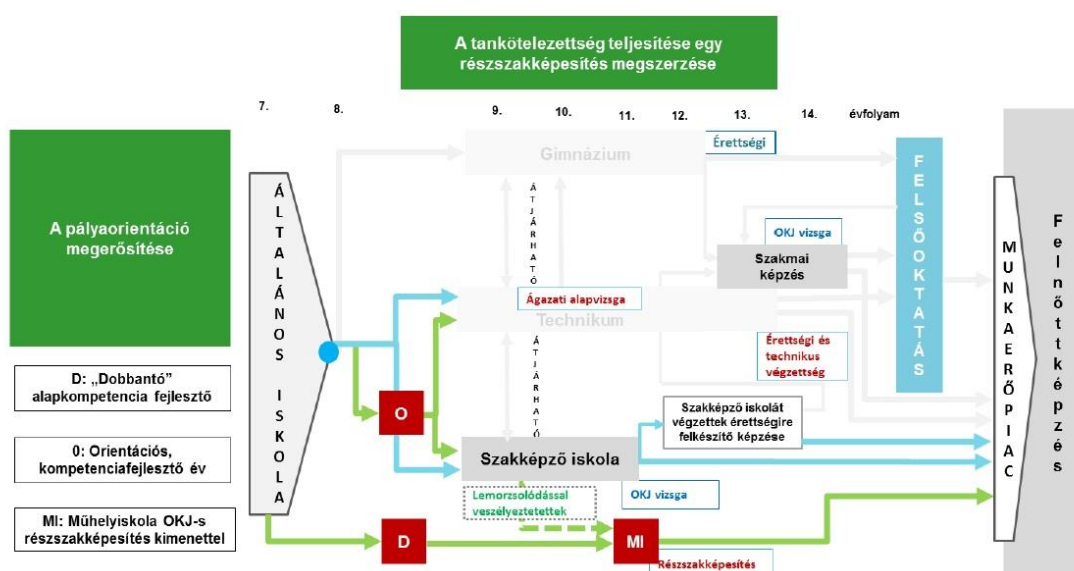
1.1. ábra: A lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók arányának változása 2016-2018

Az ábra mutatja, hogy az általam vizsgált területen, Nógrádban az országosan magas átlaggal rendelkezőknél is magasabb volt a lemorzsolódás 2016/2017-ben, és ez az arány 2017/2018-ra is csupán alacsonyabb lett, de a kiegyenlítődő arány nem jelenti az átlag alá csökkenést is.

A célkitűzés összhangban van az Európa 2020 stratégiával, mely szerint a tagállamoknak 10% alá kell szorítani a korai iskolaelhagyók arányát. A 2011-ben deklarált dokumentum bizonyítja, hogy ez nem egy speciálisan magyar jelenség, hanem Európa-, sőt világszintű probléma, azzal együtt, hogy esetenként nagyon eltérőek lehetnek a kiváltó okok. Ám mégis vannak visszatérő elemek. Ilyen például a már említett halmozottan hátrányos helyzet, mely magába foglalja a szülők alulképzettségét is, vagy az a körülmény, hogy ezeket a tanulókat gyakran elkülönítik, szegregálják társaiktól, illetve szintén közös motívum, hogy gyakran ilyen-olyan okokból hiányoznak az egyéni szükségleteket figyelembe vevő differenciált tanulási lehetőségek, alternatív, *rugalmas tanulási utak*. És akkor meg is érkeztünk az orientációs évfolyam, a lemorzsolódást megfékezendő, szükségeszerű indításához. Ehhez képest a szakképzési törvény csupán megengedő, lehetőségként szól erről, ilyen formán: „A szakképző intézményben a szakmai oktatást előkészítő évfolyam előzheti meg. Az előkészítő évfolyamon a) a technikum nyelvi előkészítőt; b) a szakképző iskola b) a szakma megszerzéséhez szükséges kompetenciák tekintetében történő **orientációs fejlesztést**, illetve bb)

dobbantó program keretében alapkompétencia-fejlesztést folytathat.” (2019. évi LXXX. törvény (Szt.) 19.§ (4))

Az alábbi (1.4.) ábra mutatja az orientációs évfolyam helyét az iskolarendszerben, a szakképzés új rendszerében.

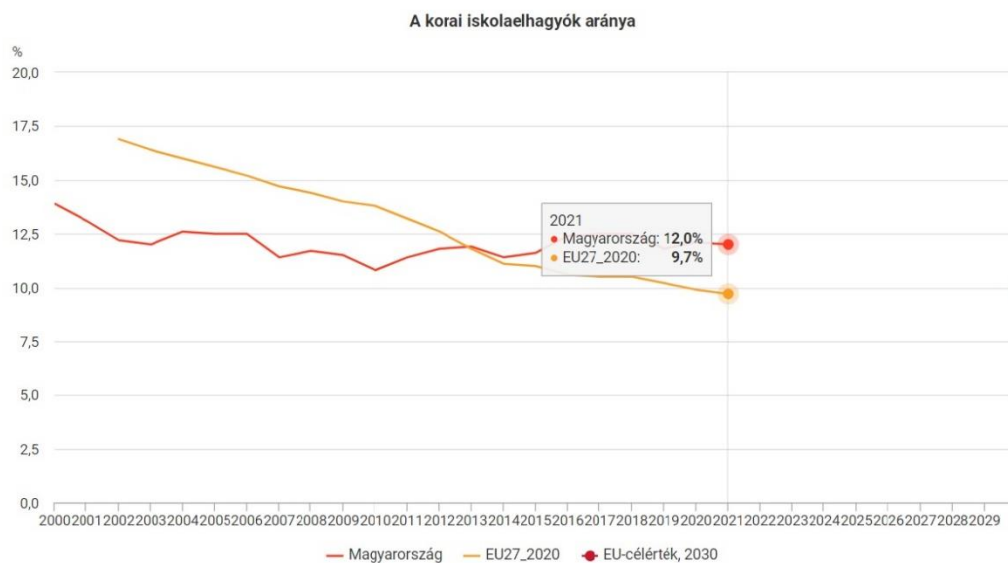

29. ábra: A szakképzés új rendszerének speciális funkciói

Forrás: Szakképzés 4.0 41.o.

1.2. ábra: Az orientációs évfolyam helye az iskolarendszerben

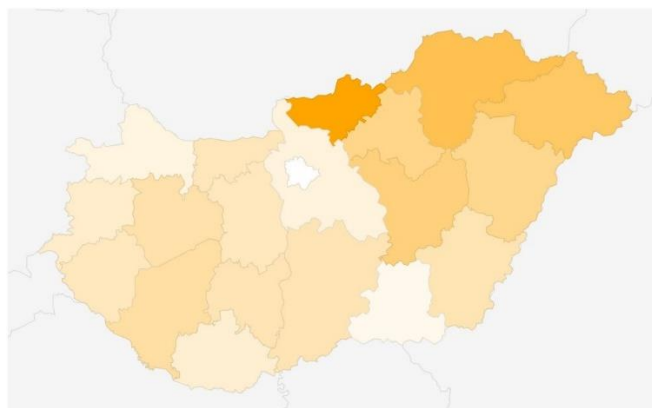
A javulás azonban, úgy tűnik, nagyon lassan indul el. Egyre szélesedik a fiataloknak azon rétege, akik szakma vagy érettségi nélkül fejezik be a tanulmányaikat. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai szerint 2021-ben 12 százalékos volt a korai iskolaelhagyók aránya. (lásd 1.5. ábra)

Forrás: KSH

1.3. ábra: A korai iskolaelhagyók aránya 2021-ben

Nagy részük halmozottan hátrányos helyzetű, de olyan is van közöttük, akinek jelentős lemaradása van számos kompetencia vonatkozásában. Az Oktatási Hivatal begyűjti és közreadja a lemorzsolódásra vonatkozó begyűjtött adatokat a 2016/17-es tanév 2. félévétől kezdve. A legfrissebb számok, vagyis a 22/23-mas tanév 2. félévének adatai azt mutatják, hogy az általános iskolai lemorzsolódók tekintetében jelenleg (is) Nógrád vármegyében a legrosszabb a helyzet. (1.6. ábra)

Forrás: Oktatási Hivatal <https://esl.kir.hu/Kimutatas/VeszelyeztetettTanulokMegoszlasa>

1.4. ábra: Veszélyeztetett tanulók megoszlása

A veszélyeztetettség a halmozottan hátrányos helyzet gyakori kísérőjelensége, ami akár fizikai és érzelmi hatást is magába foglal, amelyek az iskolai kudarcok és kimaradás bejósolható jelei. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. tv. 5. §.-a szerint a veszélyeztetettség „*olyan – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult – állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza*”.
(<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv>)

Ezen, oktatási rendszerből kieső fiatalok középfokú végzettséghez, szakmához vagy legalább egy részsakmához való hozzájárása a célja a rugalmas tanulási utak bevezetésének a szakképzésben. Őket másképp kell megszólítani.

1.4. Korai iskolaelhagyás példáinak szemléltetése saját tapasztalat mentén

Kik is azok, akik végül a hátrányos helyzetű, rossz szociális körülmények közül származó gyerekek, akik kimaradnak az iskolából. Tapasztalatom szerint a szegénység vagy a szegregáció önmagában még nem determinálja a tanulót a lemorzsolódásra.

A bevezetőben említettem, hogy azt megelőzően, hogy pályaválasztási tanácsadóként kezdtem dolgozni, gyakorló pedagógusként egy salgótarjáni peremkerületi általános iskolában dolgoztam felső tagozatos diákokkal. Magyaritanárként, osztályfőnökként, tanulószoba vezetőként közvetlen kapcsolatomban volt olyan diákokkal, akik már az alapfokú oktatásból is kiestek.

Ezt az oktatási intézményt a fenntartó tankerület deszegregációs intézkedési tervében rögzítettek szerint, felmenő rendszerben megszüntetik. A 2019-es dokumentum szerint, a szóban forgó iskola, korábbi munkahelyem, nyilvántartása szerint a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók aránya 29% körüli volt, ami jóval magasabbnak számít az egyébként is magas Nógrád vármegyei átlagnál (Salgótarjáni Tankerület 2019.6.o). Most szeretnék konkrét példát bemutatni a rideg számok mögötti emberi sorsokból.

Egy 23 fős osztályból 9 tanulóról biztosan tudom, hogy korai iskolaelhagyó lett, egy részük ráadásul az alapfokú iskolai követelményeket sem teljesítette, vagyis legfeljebb 6 általánossal rendelkeznek. Némelyikük nagyon gyenge intellektusú, és van köztük olyan

is, aki gyerekkorától pszichiátriai gondozás alatt állt. De ott van közöttük az a 2 tanuló is, akik képességeik szerint teljesíteni tudták volna az alapkövetelményeket. Náluk a lecsúszás megfékezését az a körülmény is nehezíti, hogy ez a rossz példa – a tanulásnak való hátat fordítás, a tanulás felesleges, értéktelen nyüggént való eldobása – úgy száll apáról fiúra, anyáról leányra, ahogy egykor a szakmák és foglalkozások. *Melisszánál* például *a család elvárása szerint* kötelező volt az iskolaelhagyás. Hiába volt szorgalmas, és írt csodálatos fogalmazásokat irodalomórán, nagyobb lánytestvére szülése miatt, neki otthon kellett segíteni. *Nem engedték* iskolába. És, hogy ez a családi háttér, a támogatás, törődés megléte vagy hiánya mennyit jelent? Osztálytársa, *Edit*, aki szintén hátrányos helyzetű, roma származású, sokgyermekes családból érkezett, idén a felsőoktatásba készül, hogy magyar tanárnak tanulhasson, és novellákat jelentetnek meg tőle. Ő erre kapott otthonról biztatást. A másik fiatal, aki kimaradt az iskolából, és a 8. évfolyamot nem fejezte be, azóta, információim szerint, más illegális tevékenység mellett például drogterjesztéssel is foglalkozott.

Az említett osztályból 4 olyan fiatalról tudok, akiket bár felvettek valamely középiskolába, nem tudtak ott megmaradni, egészen változatos okok miatt. Az ő példájuk, igaz, rendkívül elszomorító, de arra jelen dolgozatban mégis remekül használható, hogy bemutassam, milyen kihívásokra szeretne megoldást találni az orientációs évfolyami képzés.

Csabát kifejezetten érdeklődő, nyitott és jó észjárású kisfiúnak ismertem meg, aki sajnos már az általános iskolai évei alatt is sokat hiányzott. Leginkább akkor huzamosan, amikor a Németországban dolgozó apukája hazajött. Gépészeti technikumban kezdett, ahol folytatta a sok hiányzást, de mivel betöltötte a 16-ot, egyszerűen kirúgták. Számára az 5 éves technikumi képzés, úgy gondolom, túl hosszú, túl nagy vállalás. Rövidebb etapokat könnyebben tudna teljesíteni. Orientáció → Szakmatanulás/Műhelyiskola → később érettségi (Esti, 2 év)

Mirella kitűnő tanuló volt, magas elvárásokat támasztott maga elé, a tanulás volt számára az első. A középiskolából 16 évesen családalapítás miatt maradt ki. Tudomásom szerint, oláh cigány családi hagyományokat követve ment hozzá a számára kiszemelt fiatalemberhez, és gyermekük született. Ha megkapja otthon a támogatást, biztatást a

továbbtanulásra, felsőfokú képzésig is eljuthat. De nála ennek előfeltétele a család jóváhagyása. Orientáció → szakirányválasztás → érettségi, továbbtanulás

Zsóé az általános iskolát szorgalmasan végezte, tehetséges volt, irodalmi és nyelvtani versenyeken is indult. Több alkalommal azonban megbízhatatlannak bizonyult, látszólag szívesen vállalt feladataiból végül minden magyarázat nélkül kihúzta magát. Elmondása szerint 3 középiskolában is „szerencsét próbált”, de sehol sem tetszett neki eléggé. Hiányzásai miatt őt is kirúgták, amikor betöltötte a 16-ot. Úgy vélem, őt a hiányos önismeret, a menetközben ért kudarcélményekből származó frusztráció, és sajnálatos módon, a szülői gondoskodás, szigor hiánya vezette erre a lejtőre. Orientáció → ön- és szakmaismeret → szakirányválasztás → érettségi és/vagy szakmatanulás

Józsi nem rendelkezett túl jó képességekkel, osztályt ismételt általános iskolában, nehezebben vette az akadályokat. Nagy döbbenetemre technikumi képzést választott, ráadásul kereskedelmi irányban, ahová a matematikai képességei egyáltalán nem tették alkalmassá. Pedagógusai és még a pályaválasztási tanácsadó is jelezte ezt a szülők felé, de hiába. Józsi ezért igen hamar kibukott a középiskolából. Nála a probléma gyökere, hogy tévesen mérte fel a korlátait. Orientáció → Szakmatanulás/Műhelyiskola

Terepen szerzett tapasztalataim teljes mértékben összecsengenek a szakdolgozat kutatásának egyik végkövetkeztetésével. Eszerint a pályaválasztás előtt álló fiatalok egy részének szüksége van arra, hogy saját maguk, képességeik megismerése, megtapasztalása révén találjon rá arra a szakmára, amit ő szívesen, és éppen ezért sikeresen ki tud tanulni.

2. A rugalmas tanulási utak, ezen belül az orientációs évfolyamon bemutatása

2.1. Általános alapelvek

Érdemes mindenekelőtt feltenni a kérdést, mit is jelent ebben az esetben a rugalmasság? Milyen területeken és milyen formában jelenik ez meg? A vizsgált képzési formákról született szakirodalmi háttér áttekintése során, illetve a kutatásom alapján is arra a következtetésre jutottam, hogy ennek a rugalmasságnak a leglényegibb vonása a személyre szabottság illetve az alkalmazkodás a helyi igényekhez és lehetőségekhez. Akkor tud ez hatékonyan működni, ha ezek tulajdonképpen minden egyebet felülírnak. Természetesen törvényes keretek között. De nem szabnak a folyamatnak korlátot sem tantervi, sem tanmeneti, vagy órarendi keretek.

Most lássuk, hogy az Innovatív Képzéstámogató Központ, az IKK, hogyan foglalta össze a rugalmas tanulási utak – az orientációs évfolyam, a dobbantó program és a műhelyiskola – általános céljait és módszereit, bár a szóban forgó képzési formák célcsoportja, tartalma, bemeneti és kimeneti követelménye más és más. :

„Célok:

- alapkompeticiahiányok csökkentése
- foglalkoztatók által elvárt kompetenciák fejlesztése
- a szakmai oktatásba való belépés megalapozása
- területileg fókuszált, okokra koncentráló, célirányos programok kidolgozása

Módszerek:

- projektszemlélet az oktatásban
- élményalapú oktatás
- csapatmunka
- egyénre szabott fejlesztés
- új szemléletű értékelés” (<https://ikk.hu/p/rugalmas-tanulasi-utak>)

Pályaválasztási tanácsadóként tapasztalom, hogy egyre nehezebb dolga van mind a középiskola választás előtt álló tanulónak, mind a szülőnek, aki alapesetben a lehető

legjobb megoldást szeretné megtalálni gyermekének. Egyrészt a döntést változékony és bizonytalan feltételek között kell meghozni. *„A választható szakmák, foglalkozások sokasága, a gyorsan változó munkaerő-piaci követelmények, a képzetebb munkaerő iránti növekvő igény, a sikerre való törekvés, az anyagi és egyéni elismerés vágya mind, mind szerepet játszhatnak a pályaválasztási döntésben.”* (Nánásiné, 2021, 9-10.o.). Ezek a külső tényezők, melyekre nincs közvetlen ráhatásunk. Azt viszont megtehetjük, sőt, igazából erre van szükség, hogy tájékozódunk a folyamatokról, elvárásokról, információkat szerzünk a lehetőségekről. *„Ugyanakkor számos nemzetközi és a hazai kutatás igazolta, hogy a pályaválasztási érettség még támogató pedagógiai közegben sem feltétlenül alakul ki az általános iskolai tanulmányok végeztéig. Rókuszfalvy, Völgyesy és más szerzők szerint a 8. osztályosok nem alkalmasak felelősséggel vállalható döntések meghozatalára. A pályaválasztási érettség kialakulása a fejlődés folyamatában 16-20 éves korra volt tehető.”* (u.o.)

És ne feledkezzünk meg arról a nem elhanyagolható nehezítő körülményről, hogy a szakképzés rugalmas tanulási útjai elsősorban azon fiatalok számára jöttek létre, akik kompetenciahiányokkal küzdenek, esteleg ehhez még tanulási, magatartási zavarral is, és – mint kutatásomból kiderült – olykor a mélyszegénységből érkeznek.

2.2. Az orientációs fejlesztési program módszertani sajátosságai

Az orientációs osztály pilot programja, az új szakképzési törvény hatályba lépését megelőzően, 2018 szeptemberében, az ITM támogatásával Gödön indult el, a Piarista Rend Magyar Tartományának szakképző intézményében. A kísérleti program népszerűnek bizonyult, és a következő tanévben már 4 szakképzési centrum hat iskolája csatlakozott a kezdeményezéshez. (Mátészalkai Szc. Bethlen Gábor Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium, Déri Miksa Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium, Tolna Vármegyei Szc. Esterházy Miklós Szakképző Iskola és Kollégium, I. István Szakképző Iskola, Szerencsi Szc. Tokaji Kereskedelmi és Idegenforgalmi Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium, Váci Szc. Petzelt József Technikum és Szakképző Iskola)

A gödi program kidolgozói, megvalósítói a tapasztalatokat egy 2021-ben megjelent összefoglaló kiadványban adták közre. Ez lett a módszertani „alapkönyve” az orientációs

évfolyamon zajló munkának. „A kiadvány szerzői az orientációs program, mint pedagógiai rendszer legfontosabb elveit és elemeit foglalják össze, egyben arra buzdítják Olvasóikat, hogy a helyi közösségben, a helyi fiatalokra figyelve váltsák életté a modellt, bátran keresve a nekik megfelelő utakat. Ezen túl remélik: összefoglalójuk is hozzájárul az elkötelezett kollégák országos együttműködéséhez – hogy az orientációs programokat működtető intézmények munkatársai hálózatba szerveződve meg osszák egymással tapasztalataikat, ötleteiket, gyakorlataikat, s közösen gondolkodjanak, tanuljanak, fejlesszenek tovább.” (Czető et al., 2021.) Az ikk.hu-n 2023 januárjától érhető el az a tudásmegosztó felület, amelyen a szakképzésben rugalmas tanulási utakkal dolgozó oktatók, pedagógusok közkinccsé tehetik a bevált ötleteiket.

Az említett kiadvány, illetve az ikk-n fellelhető módszertani segédlet alapján szeretném összefoglalni az orientációs fejlesztési program jellemzőit:

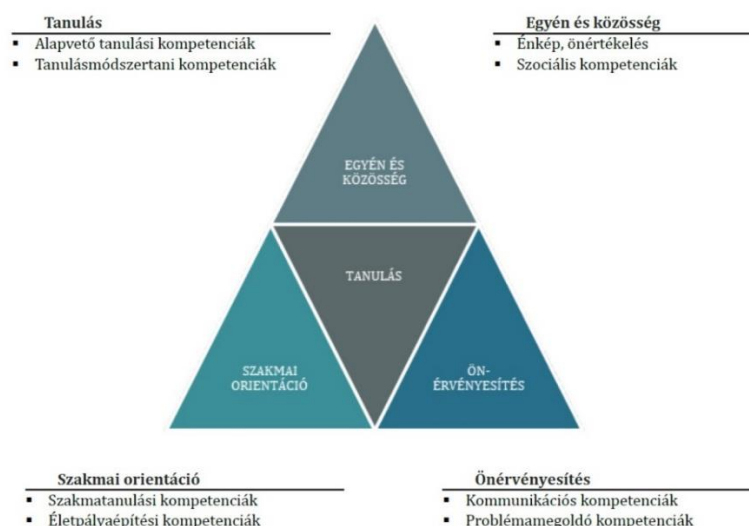
- bemeneti követelmény: befejezett alapfokú iskola (8 általános)
- a középfokú felvételi eljárás során lehet jelentkezni,
- a pályaválasztásban bizonytalan, tanulási és/vagy magatartási problémákkal, alapkompétencia hiányosságokkal küzdő, iskolai kudarcoktól sújtott tanulóknak ajánlható,
- a képzés teljes mértékben igazodik a tanév rendjéhez,
- az előkészítő év után a diák felvételi nélkül folytathatja tanulmányait a választott szakmában, melyet képességei és érdeklődése ismerete alapján ki tud választani.

A szakmai tartalom kulcselemei a következők (Czető et al., 2021. 14-20.):

1. egyéni jövőkép és életpálya tervezés (EFT egyéni fejlesztési tervek)
2. az erősségek felszínre hozása, sikerélmény megélése a felnőtt kísérők által
3. tervezői gondolkodás, belülről motivált tanulás
4. személyes kompetenciák fejlesztése
5. kritikus társas kompetenciák fejlesztése
6. alapkompétenciák (szövegértés, alapvető számolás, digitális kompetenciák) fejlesztése
7. ágazatok és szakmák megismerése gyakorlati körülmények között.

Az orientációs programban négy nagy fejlesztési területet foglalmaztak meg. Ezeken belül lehet meghatározni a tanulás tartalmát, a fejlesztendő kompetenciákat. Fontos

megjegyezni, hogy mindez nagyon-nagyon változatos módon jelenhet meg a képzés egésze során. Egy napindító beszélgetésben, műhelyben, közös fagylaltozás alkalmával, és némely esetben tantermi keretek között. A fejlesztési területeket a 2.1. ábra foglalja össze.

Forrás: Czető 2021.21.o.

2.1. ábra: Az orientációs program fejlesztési területei

A tananyag tartalom elrendezési formái lehetnek modulrendszerben, epochálisan vagy projekt alapú. A fókuszban konkrét szakmák, ágazatok állhatnak, melyeknél a sokszínűségekre kell törekedni, hogy minél több területre nyújtson rálátást a tanulónak, ki tudja magát próbálni.

Mint említettem, az orientációs fejlesztés alapja a személyközpontú szemlélet. Épp ezért az ideális csoport 8-12 fős. A velük foglalkozó oktatók, fejlesztő- vagy gyógypedagógusok, szaktanárok TEAM-be tömörülnek, a tanulási folyamatokat, projekteket együtt kell megtervezniük, a tanulók fejlesztési tervein is közösen dolgoznak. A személyközpontúság a segítő pedagógián, mentoráláson nyugszik. „A segítő-pedagógus elnevezéssel azt a gondolati és egyben tevékenységbeli váltást kívánjuk jelezni, amikor a tanár nem „csak” tanít, hanem pedagógusként, nevelőként figyelve diákjaira, az ő egyediségük, szükségleteik, igényeik szerint és alapján segíti, támogatja, tervezi és követi egyéni haladásukat.” (Czető et al. 2021. 16.o.)

3. A megvalósulás egy kutatás tükrében

3.1. Hipotézisalkotás helyett

Az tehát nyilvánvaló, hogy van a fiataloknak egy többé-kevésbé körvonalazható csoportja, akiket az iskolarendszerből való eltűnés helyett be szeretnének vonzani a szakképzésbe, számukra kezelhetőbb és elfogadhatóbb rugalmas utak mentén. Jelen kutatással azt szeretném felmérni, hogy kik azok, akik a rossz út helyett végül rátalálnak az orientációs évfolyamra, mint lehetőségre, miben és milyen módon nyújtanak ott nekik segítséget. Tehát hipotézisalkotás helyett nyílt végű kutatási kérdéseket fogalmaztam meg, és a kapott válaszokból sokkal inkább egy helyzetjelentés rajzolódik ki, mintsem hogy előfeltevésekbe bocsátkozva pro vagy kontra eredmény születne.

3.2. A mintavétel – országos helyzet

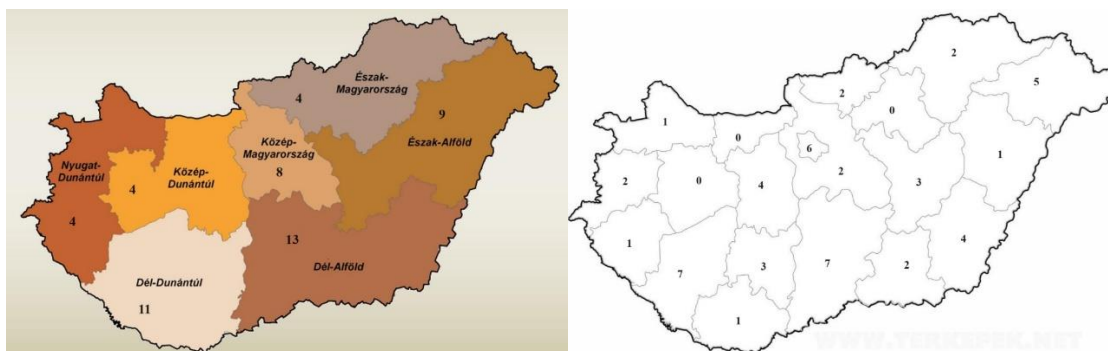
Mivel a jogszabály nem *előírja* az elkészítő évfolyam indítását, csupán *lehetőséget ad* a szakképző intézmények kezébe, előrevetíthető volt az az eshetőség, hogy a minta, amivel dolgozhatok, kisszámú lesz.

Első lépésként egy előkutatást végeztem, mely arra irányult, hogy kiderüljön, jelenleg hol működik aktívan orientációs vagy előkészítő képzés az országban. Ez egy kvantitatív, azaz mennyiségi felmérés volt, melyet egyszerű adat lekérés formájában végeztem el e-mailben, illetve telefonon, felkeresve az adott szakképzési intézmény szakmai igazgatóhelyetteseit, kommunikációs vagy képzési referenseit.

A 2023/24-es tanévre orientációs évfolyamot indító intézmények listája az ikk.hu oldaláról elérhető. Arra, hogy megfelelő számú jelentkezők esetén valójában el tud-e indulni az osztály, csak a tanév elindulásával derül fény. Bár a középiskolai beiratkozás júniusban történik, az orientációs évfolyamba való belépés, az ide történő bejelentkezés augusztusra, szeptember elejére realizálja a valós számokat. Itt ugyanis befogadást nyernek azok a tanulók, akik megbuktak a javítóvizsgán, vagy akik költözés, esetleg eltanácsolás miatt iskolaváltásra kényszerültek. Tehát önmagában a lista nem elég ahhoz,

hogy valós képet kapjak az orientációs évfolyamok, valamint az azokon résztvevő tanulók aktuális számáról az országban.

Az ikk.hu listája szerint erre a tanévre 53 intézmény hirdette meg a képzést. A legtöbbet a dél-alföldi régióban írták ki, Nyugat- és Közép-Dunántúlon, illetve Észak-Magyarországon a legkevesebbet.

Forrás: www.terport.hu; magyarország.terkepek.net; adatok: saját kutatás

3.1. ábra: A 2023/24-es tanévre meghirdetett orientációs évfolyamok, országos adatok

A megyék szerinti bontásból az is kirajzolódik, hogy vannak vakfoltok, ahol még a lehetőség sem volt adott a 8. osztályosok számára, hogy a felvételi eljárás során az orientációs évfolyamot válasszák.

A 2023/24-es tanév szeptemberére kiderült, hogy az 53 intézmény közül 28 tudott végül osztályt indítani, összesen 232 tanuló részvételével.

Lássuk, tehát, hogy a felvételi eljárás során, valamint az augusztusi/szeptemberi beiratkozások után hol indult el ebben a tanévben a képzés. (3.2.ábra)

Jó hír, hogy nincs olyan régió, ahol ne indult volna el legalább egy osztály. De Nyugat- és Közép-Dunántúlon, valamint Észak-Magyarországon csupán 1-1 intézményben zajlik jelenleg orientációs fejlesztés. Észak-Alföldön 4, Közép-Magyarországon (beleszámítva a fővárost is) 6, a Dél-Alföldön 7, és a legtöbb, 8 darab orientációs osztály a dél-dunántúli régióban indult.

Az idegennyelvi kompetenciafejlesztés, lettlégyen az magyar vagy más nyelv, egyébként egy nagyon is helyénvaló és szükséges célja lehet az orientációs osztályban folyó munkának. A tapasztalat azonban az, hogy a jelentkező, illetve a képzésben részt vevő tanulók nagyobb része anyanyelvi kompetenciák híján van, szókincsük szegényes, olvasási, szövegértési képességeik anyanyelvükön sincsenek stabil talajon. Az első, és legfontosabb tehát, hogy az alapokat megerősítsék, s majd arra fel lehet építeni egy idegennyelvet. A külföldről érkezett diákok számára viszont annak a nyelvnek az elsajátítása, melyen később a szakmatanulás is történik, teljes mértékben szükségszerű. Kiegészítve a magyar iskolarendszer, munkaerőpiaci körülmények, feltételek, intézményrendszer megismerésével, mely amúgy is része a *Munkavállalási ismeretek* tantárgyi tartalomnak.

Az IKK rugalmas tanulási utakról szóló legutóbbi szakmai konferenciáján, melyet 2023 októberében, Vácon a Piarista Kilátó Központban (a rugalmas tanulási utak „bölcsőjében”) tartottak, az orientáció jövőjének három lehetséges útját vázolták fel.

1. Alapkészségek fejlesztése + pályaorientáció → Többségében ez a jelenlegi helyzet.
2. Alapkészségek fejlesztése + pályaorientáció + nyelvi fejlesztés nem magyar anyanyelvűek számára → Például bevándorlók, menekültek számára. Szórványosan már most is előfordul ez a fajta orientációs képzés az országban (pl. Magyar Máltai Szeretetszolgálat Óbudai Technikum és Szakképző Iskola)
3. Pályaorientáció + nyelvi készségfejlesztés → Nyelvi előkészítő osztály elsősorban olyan tanulók számára, akiknek nincs lemaradásuk az alapkompentenciákban. Ez egy újdonság a középfokú képzési palettán. (pl. Budapesti Műszaki SZC Újpesti Két Tanítási Nyelvű Műszaki Technikum)

Az országos lefedettség tehát csak látszólagos. Böven vannak vakfoltok. A fejlettebb Nyugat-Magyarországon és a gazdasági szempontból gyengén teljesítő Észak-Magyarországon egészen nagy térségekről derült ki, hogy a pályaválasztásban bizonytalan, szakmaismerettel alig vagy egyáltalán nem rendelkező, ehhez még lemorzsolódással is veszélyeztetett, vagy magatartási, beilleszkedési problémákkal küzdő 8. osztályos olyan helyen kénytelen elkezdni a középiskolát, melyet, ha el is végez, nem saját döntésétől vezérelve teszi azt. Hiszen nem életszerű, hogy a középiskolai tanulmányokat megalapozni, orientációs fejlesztésbe részt venni szándékozzák, vagy –

úgymond – máshová nem beilleszthető gyerekek 100 vagy akár még több kilométerre a szüleiktől vegyenek részt a képzésben. A kollégiumi elhelyezés, mint lehetőség, természetesen náluk is adott. Ez azonban csak ritkán célravezető. Csak azokban az esetekben működik, ahol a szülő teljes mértékben motivált, érdekelt, együttműködő a tekintetben, hogy gyermeke a számára legmegfelelőbb szakmát tanulja ki, és később sikeres legyen a munka világában. A gyakorlatban, a képzőhelyek, ahol orientációs évfolyam indul, általában azzal a problémával szembesülnek, hogy a szülő nagyon nehezen érhető el, vonható be. A valóság, az én tapasztalataim szerint, nagyon távol van attól az idealista elképzeléstől, amit a gödi pilot program módszertani kézikönyvében olvashatunk, ahol külön fejezetet szenteltek a témának, *Szülői közösség: együttműködés a társfelelősségben* címmel (Czető et al., 2021. 30-31.o.).

3.3. Mintavétel – szűkebb kutatás

A szakdolgozat bevezetőjében már jeleztem, hogy a kutatást lehetőségeimhez képest tudom elvégezni, és elsősorban arra szeretnék fókuszálni, ami tanácsadói munkámat közvetlenül, hathatósan segíti elő. Számomra, és munkatársaim számára, valamint az általunk segített általános iskolás tanulók, illetve osztályfőnökeik számára az jelent iránymutatást, ha elérhető, s ezáltal megvalósítható megoldásokat ajánlunk a szakma- és iskolaválasztás nehéz kérdésében. Ezért bármilyen sok izgalmas adat rejlik például a Somogy, Bács-Kiskun vagy a fővárosi orientációs képzésekben, ezek sajnos nem valódi opciók a Nógrád vármegyei tanácstalan, épp a lemorzsolódás előtti pillanatban lévő 8.-osok számára. Mindezek fényében a kutatást a Nógrád vármegyei lehetőségekre összpontosítva végeztem el.

A 2023/24-es tanévre Nógrád vármegyében két szakképző intézmény hirdette meg az orientációs fejlesztést, mindkét helyen 12 fő jelentkezésére volt lehetőség.

Mínthogy a kutatás során anonimitást ígértem a válaszadók egy része számára, a két intézmény nevét, a beazonosítás elkerülése miatt *Iszi 1.-re* és *Iszi 2.-re* változtattam. Mindkét helyen ipari szakképzés folyik, innen az elnevezés.

Az *Iszi 1.-ben* el tudták indítani az osztályt. Eleve volt két fiatal, aki a középfokú felvételi eljárásban jelentkezett, további hat fő vagy sikertelen javítóvizsga miatt került ide, vagy más iskolából történő áthelyezés folyamán, és olyan is van köztük, aki elkezdte

a 9.-et, de az oktatók javaslatára váltott, vagy sehová sem vették fel. Az *Iszi 2.*-ben nem volt jelentkező, egyéb módon sem vontak be senkit a fejlesztésbe, így itt végül nem indult el az osztály.

Kutatásom kérdéseit két irányban tettem fel. Ez a két minta több szempontból is különbözik, ezért kétféle módszerrel dolgoztam.

Úgy gondoltam célszerűnek, hogy a szakképzési intézmény részéről, oktatóval (oktatókkal) és/vagy a képzésért felelős vezetővel (vezetőkkel) félig strukturált, egyéni, mélyinterjút készítek. Az ilyen módon szerzett válaszok, eredmények csupán egy része számszerűsíthető pl. hány tanuló tanult végül tovább szakképző vagy műhelyiskolában, vagy hányan morzsolódtak le. A megválaszolandó kérdések azt kívánták meg, hogy a válaszadók az orientációs fejlesztéshez fűződő tapasztalataikat, érzéseiket osszák meg velem. Így az interjúk során szerzett információk statisztikailag nem megfoghatók. Kérdéseimet az *Iszi 1.*-ben az intézmény vezetőjének, illetve a tanulók osztályfőnökének tudtam feltenni. Itt tehát két interjú született.

Az *Iszi 2.*-ben, a vezetői oldalról – minthogy nem indult náluk ilyen képzés – csak rövid válaszokat kaptam, telefonon. Viszont szerencsére elérhető volt még az a fejlesztő, mentortanár, aki szívesen megosztotta velem korábbi tapasztalatait, azokra az élményekre támaszkodva, melyeket a 2021/22-es tanévben, az akkori egy orientációs évfolyammal élt át. Mint megtudtam, több alkalommal nem került sor a rugalmas utaknak erre a formájára az intézményben.

A tanulói oldalt kérdőívvel vizsgáltam meg. Erre, értelemszerűen csak az *Iszi 1.*-ben volt lehetőségem. Mivel valószínűsíthető volt, hogy az orientációs fejlesztésen részt vevő fiatalok tanulási kompetenciaelmaradással rendelkeznek, így kifejtendő, nyílt kérdések helyett zárt kérdésekkel, feleletválasztást és intenzitáskérdésekkel dolgoztam. Tekintettel a válaszadók képességeire, a demográfiai adatokon kívül nagyjából 10 kérdésben maximalizáltam a nekik szánt feladatot.

Ez tehát egy „nem reprezentatív mintán végzett kutatás”, ami azt képes bemutatni, hogy jelenleg, szűkebb területen miként működik az orientációs fejlesztés. De szem előtt tartva azt a tényt, hogy ez egy rugalmas tanulási utakra épülő program, országosan és regionálisan is nagymértékű különbségek lehetnek a célcsoport tanulóinak képességei, családi háttere, illetve az adott térség nyújtotta lehetőségek között is.

3.4. Az orientációs fejlesztés lehetőségei Nógrád vármegyében

Az országos szintű felmérésem tanulsága szerint Észak-Magyarország három megyéjéből csupán az egyikben, Nógrádban indult el ebben a tanévben orientációs osztály. Ez egy elég nagyszámú középfokú szakképző intézmény közül jelent mindössze egyetlen egyet. Megyei szinten az összesen 11-ből két helyen volt meghirdetve a képzés, és mint év elején kiderült, csak az egyikben, az általam *Iszi 1.*-nek nevezettben kezdtek hozzá a munkához. A kutatást tehát abban a két iskolában végeztem el, ahol volt vagy van orientációs képzés.

3.4.1. Interjúk

A kérdéseknek lejegyzett sorrendje volt, és három tematikus blokkba rendeztem el. De minthogy tapasztalatokról, élményekről, sőt, időnként érzésekről nyilvánultak meg az alanyok, illetve a körülmények függvényében is változott a dialógusok menete, és bizonyos kérdéskörök előtérbe kerültek.

Az 1. blokk célja a képzés megvalósításának munkafolyamatának felderítése volt, úgymint:

- Milyen igények, szükségletek hívták életre az orientációs képzést az intézményben?
- Mi előzte meg a képzés elindítását, milyen lépésekkel közeledtek a megvalósítás felé? Kaptak-e szakmai, módszertani segítséget, és ha igen, honnan?
- Milyen szakmákba nyerhetnek betekintést a tanulók? Van-e együttműködés más szakképző intézményekkel, hogy ezt a szakmai kört ki lehessen bővíteni? Van-e együttműködés külső partnerekkel? Cégekkel? A gyakorlatban mennyire váltak be ezek?

A 2. blokk célja az oktatói/vezetői oldal tanulókkal kapcsolatos tapasztalatainak felderítése volt, úgymint:

- Van-e közös jellemzője a jelentkező fiataloknak? Mennyire közelíthetők meg ezek a gyerekek, mennyire megy könnyen a bizalmas légkör, kapcsolat kialakítása? Vannak-e fegyelmezési problémák, előfordul-e tiszteletlenség, agresszív magatartás?
- Milyen módszerekkel tudják a tanulókat motiválni, mi az, ami a legjobban bejön? A fejlesztő képzés melyik része a leghasznosabb?
- A szülőket mennyire lehet bevonni a tanév programjaiba? Elérhetőek-e?

A 3. blokkban a tapasztalatok összegzésére vonatkozó kérdéseim voltak:

- Mi számít sikeres teljesítésnek az orientációs év végén?
- A tanulók átlagban hány %-a végzi el sikeresen az évet, és tanul tovább a szakképzésben?
- Az eddigi tapasztalatok alapján miben látják a legnagyobb nehézséget?
- Mi az, amitől ez az orientációs képzés jobban, hatékonyabban tudna működni?

Végeredményben három kulcsfontosságú kérdésben születtek összehasonlítható válaszok:

1. Kik választották az orientációs képzést?
2. Mire volt leginkább szükségük ezeknek a fiataloknak?
3. Miben látják a legnagyobb nehézséget, a sikeresség akadályát?

A félig strukturált interjút, terveimnek megfelelően, négy alannal vettem fel. A beszélgetések körülményei eltérőek voltak:

Iszi 1.: Itt aktív orientációs tanév zajlik, illetve több lezárt év tapasztalatai gyűltek már össze. Az intézmény vezetője (a továbbiakban **V1**) és a mindenkori orientációs osztály osztályfőnöke, mentora (a továbbiakban **M1**) álltak a rendelkezésemre. Mindkét interjúról hangfelvétel készült.

Iszi 2.: Itt jelenleg nincs ilyen képzés, és egy korábbi tanév (a 2021/22-es) élményanyagára, benyomásaira tudtam rákérdezni, valamint a folytatás meghiúsulásának körülményeire, okára. Kérdéseimet az iskola igazgatóhelyettesének (a továbbiakban **V2**) és a „rugalmas utak” osztályok (orientáció, Dobbantó, Műhelyiskola) fejlesztő pedagógusának (a továbbiakban **M2**) tudtam feltenni. Természetesen ezek is nagyon informatív beszélgetések voltak, melyeket lejegyeztem. Azonban hozzá kell tennem, hogy a vezetői oldalon itt egy töredékes interjú készült. Személyesen nem, csak telefonon állt módomban kérdezni, így ebben az esetben kevesebb válasszal tudtam dolgozni.

1. kérdés

Az orientációs fejlesztés – a szakképzési stratégia, törvény és a javasolt módszertan szerint – olyan tanulók számára javasolt, azokat a 8. általános iskolát végzett, lehetőleg a tankötelezettségi határon innen lévő fiatalokat hivatott megcélozni, akik „*bizonytalanok a pályaválasztásban és/vagy kompetenciafejlesztésre van szükségük szakmai oktatásuk megkezdése előtt*” (ikk.hu). Elsődleges célcsoportnak a pályaválasztásban

bizonytalanokat jelölik meg, és mellettük számítanak az alapkompeticia-deficittel rendelkezőkre, akiket a pályadöntésben való megsegítés mellett leginkább *fel kell készíteni* a szakmatanulásra. Gál Ferenc szerkesztette módszertani ajánlásban olvasottak szerint *„az eddigi tapasztalatok alapján az orientációs fejlesztésből mindössze a tanulók 3%-a került gimnáziumba, ebben a programban rengeteg tehetséges, jó képességű fiatal fordulhat meg, míg lesznek olyan csoportok, ahol az orientációs fejlesztés program után a tanulók számára a műhelyiskolai képzés lesz a reális, megcélozható továbblépési pont.”* (szerk. Gál F., 2023. 5.o.)

Első kérdésekre kapott válaszadásokból az alábbi **megállapítások** születtek:

Nógrád vármegyében az orientációs osztályokban döntően nem a középfokú eljárásban felvett tanulók vettek/vesznek részt. Az Oktatási Hivatal adatai szerint (www.dari.oktatas.hu) a 2023/24-es tanévben az Iszi 1.-be összesen 7 jelentkezés történt, egyikőjük az első helyen jelölte be a képzést, a másik tanulót pedig nem vették fel máshová. Az Iszi 2.-ben V2: *„három jelentkező volt, egyikőjük sem első helyen jelölte be az orientációt, és mindegyikük máshová iratkozott be.”* Korábbi tanévek tapasztalatait is figyelembe véve, az átlagban 8-10 fős létszám negyede az, aki saját döntésétől, elhatározásától vezérelve kezdi meg a középfokú tanulmányait az előkészítő, fejlesztő évfolyamon.

Ennek egyik oka, a válaszadók egybehangzó véleménye szerint abban keresendő, hogy a képzés kevésbé ismert, nem tudnak róla, nem tudják, hogy pontosan mit takar, mire jó, mit nyújt.

Erre megoldást jelent az érintettek tájékoztatása az általános iskolák, osztályfőnökök által, vagy a középiskolák célzottan az orientációs képzésre irányított „marketingje”. És, nem utolsósorban a pályaválasztási tanácsadó munkája, hiszen ő a közvetítő, a híd a középiskolák kínálata és az általános iskolák között.

A másik lehetséges ok, hogy a szülő nem akarja, hogy a gyerek évet veszítsen. V1: *„vagy nem tudtak erről a lehetőségről, vagy nem merték bevállalni az évvessztést – ez a szülők szempontjából lehet probléma. Kevesen értik meg, hogy az időbefektetés később megtérül”*.

Kikből áll a csoport nagyobb része? Azokból a tanulókból, akik már elkezdték a szakmatanulást, de megbuktak, és osztályismétlés helyett az orientációs évfolyamba irányítják őket, amennyiben 9.-ben világossá vált, hogy a tanuló sikertelenségének az oka, hogy nem megfelelő szakmairányt választott. Illetve a megkezdett 9.-ben, a tanév elején végzett bemeneti kompetenciaméréskor fény derülhet arra, hogy a tanuló alapvető hiányosságokkal érkezett a középiskolába, így az ágazati alapvizsga (szakképző iskola esetén 9. végén, technikumban 10. osztály végén) teljesítése esélytelen. Ekkor az illető fejlesztés-felzárkóztatás céljából kerül át az orientációba.

Az Iszi 2.-ben a 2021/22-es próbatanév tapasztalata az volt, hogy **V2, M2:** „*többszörre nem a középfokú felvételi eljárás keretében kerültek be a tanulók, hanem 9.-ben lemorzsolódók, a szakképzési centrum más intézményeiből is*”. Itt azonban a hiányzások miatti lemorzsolódást, egyetlen tanuló kivételével, nem lehetett megakadályozni.

Minden válaszadó egyértelműen azt nyilatkozta, hogy a képzésben résztvevő (vagy részt vett) tanulók mindegyike valamely alapkompétencia hiányosságával küszköd. Hogy kinél mennyi és milyen területen jelentkezik a deficit, az változó. De tény, hogy kifejezetten jó képességű, minden területen legalább megfelelő teljesítményt nyújtó tanuló nem fordult még meg az orientációban, Nógrádban. Van, tehát, aki matematikai, logikai, kommunikációs lemaradással érkezik, és/vagy BTMN-es, SNI-s, köztük autisták.

V1: „*Vagy egyéb problémák vannak. Volt koreai tanuló, Angliából hazaköltözött tanuló, őket azonnal átraktuk a pályaorientációba, hogy megismerkedjenek a helyi viszonyokkal, beilleszkedjenek. Volt nagyothalló kislányunk, nyelvi nehézségei voltak. Ő is innen indult, és most 11-es kozmetikus tanuló.*”

M1: „*Az bennük a közös, hogy nagyon különbözőek. Aki máshová nem tud menni, az idepottyán. Volt több autista tanulóm, süketnéma tanulóm, olyan, aki nem tudott egyáltalán magyarul, csak vietnámiul, volt, aki Angliában nőtt fel, és csak beszélni tudott magyarul, de írni nem. Olyan tanuló is volt, akit más iskolából kivágtak, mert nagyon sok probléma volt a magatartásával, sehova sem kellett. A közös vonás tehát az, hogy mind extrém, mind különleges valamilyen módon.*”

V2, M2: „*Nagyon gyenge intellektusú gyerekek voltak, rossz szociális körülményekből érkeztek, a lemorzsolódás veszélyével, tele frusztrációval.*”

Közös jellemzője ezeknek a diákoknak, hogy szociális kompetenciájukat is fejleszteni kell. Ebben is segítségre szorulnak, hogy az együttélés normáit ismerve párban, csapatban együtt tudjanak működni. Ezzel is a későbbi, munkaerő-piaci beilleszkedésüket, sikerességüket alapozzák meg.

2. kérdés

Az orientációs évfolyamon, definíció szerint, fejlesztő, felzárkóztató munka zajlik, az alapkompenciák elfogadható szintre emelése, valamint pályaorientációt elősegítő, szakmaismeretet bővítő tanítás. Ez egy előkészítő év, a 0. év, melynek elvégzése képessé kell, hogy tegye a tanulókat arra, hogy szakmát válasszon és elkezdje kitanulni azt.

Hogy eljussak ahhoz az információhoz, hogy a tanulóknak mire volt leginkább szüksége a képzés során, fontosnak tartom bemutatni, hogy milyen tevékenységek, foglalkozások töltik ki a fiatalok iskolai életét. A tanulási tartalmak szervezésére az NSZFH orientációs fejlesztés indításához kiadott tájékoztatója szerint az alábbiakban történik (3.1. táblázat) a tanév rendjéhez illeszkedően. Ez egy ajánlás.

Tartalom	Időkeret
Óra/hét	30
Bevezető hét (ismerkedés)	1 hét
Záró hét (visszacsatolás)	1 hét
Tanulási tartalmak	34 hét
Felhasználható óraszám a tanévben	1020 óra
Pályaorientáció, szakmaismeret:	40% (- 60%)
Műveltségterületekhez köthető fejlesztési idő:	60% (- 40%)

Forrás: NSZFH, 2020. 17.o.

3.1. táblázat: A tanulási tartalmak szervezése az orientációs fejlesztésben

A pályaorientáció – műveltségterületekhez köthető fejlesztési idő aránya a tanulók igényeihez és a szakképző hely lehetőségeihez igazodva rugalmasan változhat akár menet közben is. A műveltségi területek a NAT alapján értendők, úgymint: kommunikáció és anyanyelv, idegennyelv, matematika, társadalom- és jelenkor ismeret, természetismeret, informatika, művészetek, testnevelés és sport. (NSZFH, 2020. 17.o.)

A munka rugalmas formában zajlik, nem merev órarendi keretekben. Ez azonban csupán egy idea. A feladatokhoz rendelt humán erőforrás, az oktatói TEAM tagjai (tanárok, szakoktatók, fejlesztők, iskolapszichológusok) más osztályokban, vagy más

intézményekben is dolgoznak, ezért a munkaszervezés csak órarend mentén tud megvalósulni.

A 3.2.táblázatban az *Iszi 1.* orientációs osztályának órarendjét láthatjuk, melyet **M1** bocsátott a rendelkezésemre:

Órarend

	hétfő	kedd	szerda	csütörtök	péntek
1	matematika	munkavállalói ismeretek	munkavállalói ismeretek	mozgás	munkavállalói ismeretek
2	matematika	szakmaismeret	munkavállalói ismeretek	német nyelv	társadalom-ismeret
3	magyar nyelv és kommunikáció	természetismeret / informatika	munkavállalói ismeretek	osztályfőnöki	mozgás
4	magyar nyelv és kommunikáció	munkavállalói ismeretek	német nyelv	szakmaismeret	szakmaismeret
5	mozgás	szakmaismeret	társadalom-ismeret	társadalom-ismeret	természetismeret /informatika
6	mozgás	szakmaismeret	mozgás	munkavállalói ismeretek	munkavállalói ismeretek
7		Mentorálás			Mentorálás

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés

3.2.táblázat: *Iszi 1.* órarend

Órarendre tehát szükség van, ezek a tanteremben megvalósítható foglalkozások, melyek egy projekt megvalósításakor összefolynak. Amikor pálya- szakmaismeret címszóval külső helyszíneken van az osztály: tanműhelyben, más szakképző intézményekben, cégek, vállalatok fogadják őket, az minden esetben felülírja az órarendi keretet.

A második kérdésemre kapott válaszadásokból az alábbi **megállapítások** születtek. Az rajzolódott ki számomra, hogy a tanulói szükségletek három nagy egységbe sorolhatók. Véleményem szerint ezeket nem lehet rangsorolni, mind egyformán nagyon fontosak.

Egyrészt szükség van a személyre szabott felzárkóztatásra, ez vitán felüli. Az első kérdésre adott válaszok is azt támasztják alá, hogy enélkül nincs továbblépés. Fontos azonban tisztázni, hogy nem az általános iskolai anyagot ismétlik át a foglalkozásokon. Megnevezésükre nézve tantárgy jellegűek, de valójában nem tantárgyi oktatás történik, hanem a fejlesztő pedagógia eszközeit bevetve, a mindennapokban szükséges műveletek alapkészség szintre emelése. Matematika címszó alatt a százalékszámítás, mértékváltások, mértani alapismeretek kerülnek terítékre, de minden gyakorlatiasan, úgy,

hogyan kapcsolódjon az éppen aktuális szakmaismereti részhez. Így nem lesz tananyag ízű a téma, annál is inkább, mert nincs számonkérés. A tanultak hasznosítása, a tanműhelyben végzett munka gyümölcse, vagy egy sokszínű, képekkel, grafikonokkal illusztrált bemutató elkészítése az, ami értékelhető. De nem érdemjeggyel, hanem pozitív megerősítéssel. A motivációt a nagyon egyszerű feladatoktól a bonyolultabbakon át, lépésenként tudják a pedagógusok elérni, fokozni. A pozitív visszajelzéseknek itt rendkívüli szerepük van. A kommunikáció és anyanyelv, a történelem, jelenkorismeret közös olvasással, szövegfeldolgozással történik, nagy hangsúlyt kap a személyre szabott tartalom, hogy olyan dolgokról legyen szó, melyek foglalkoztatják a tanulókat. Egy mentor, vagy fejlesztő tanár által moderált vita lebonyolítása, érvek és ellenérvek megfogalmazása során szokincsök is bővül, valamint szociális képességeik is finomodnak.

M1: „Bizalmas, szeretettelgi légkör kialakítására törekszem. A beszélgetéssel és odafigyeléssel. Meg azzal, hogy itt nem köt minket egy szoros tanmenet, hogy itt igenis idáig meg odáig kell eljutni. Hanem itt van időnk külön foglalkozni velük, és ezt ők érzik, hogy figyelem fordul feléjük, és értékeli.”

M2: „Tantermi keretek között nagy szükségük volt a tanulóknak a ráhangolódásra, a napindító beszélgetésekre. A fiatalokkal történő dolgok, őket érdeklő eseményekről való beszélgetéssel is a kommunikációjukat fejlesztettem.”

Másrészt, a válaszadók egybehangzó véleménye az, hogy a tevékenykedtető tanítás az, ami a legjobban működik ezeknél a gyerekeknél. Minden olyan alkalom, amikor saját szemükkel láthatták, megélhették, kipróbálhatták a szakmákat nagyon jó hatással, mély benyomással volt rájuk.

V1: „Ha testközelbe kerülnek valamelyik szakmával az mindig nagyobb élmény számukra.”

M1: „Szerintem a műhely és a gyárlátogatások, amikor kipróbálhatják magukat. Azért orientáció, mert ők még nem tudják, mik akarnak lenni, nem tudják, miben jók. Az egy nagy sikerélmény, amikor egy cukrász bemutatóórán, a tanműhelyben elkészítettek egy süteményt. És utána az a gyerek, aki annyira gátlásos volt, hogy megszólalni sem mert, rátalált arra a szakmára, amit szívesen csinál, sikerélménye van, most már 2. éve ott

tanul, lassan végez, és egészen kinyílt. Ez nem történt volna meg a pályaorientáció nélkül. Fogalma sem volt arról, hogy ez neki menne, nem volt korábban ilyen tapasztalata.”

„Ide és a többi rugalmas osztályban olyan gyerekek kerülnek, akik közismeretből gyengék, tantermi keretek között nem működnek, de műhelyben már igen. De attól, hogy a közismeretben, például töriből gyenge, attól még lehet jó a kézügyessége, lehet a hegesztés során sikerélménye, és kaphat később egy jó munkahelyet. Mert ez lenne a cél, hogy a gyerekek érvényesülni tudjanak a munka világában.

V2: *„Az Iszi 2 valamennyi szakmáját kipróbálhatták, bütyköltek a tanműhelyekben, üzemlátogatásokra jártak.”*

M2: *„Minél kevésbé hasonlított a foglalkozás a tantermi órákra annál jobban tetszett. Szerettek bütykölni, a szakmákkal ismerkedni.”*

Úgy gondolom, hogy a szakmakínálat sokszínűsége lényeges eltérés a két szakképző intézmény között. Hangsúlyozom, meggyőződése, hogy nem emiatt sikeresebb, működőképes az orientációs fejlesztés az *Iszi 1.*-ben, de kétségtelen, hogy minél több, minél változatosabb dolgot próbálhat ki a tanuló ebben az évben, annál nagyobb az esély arra, hogy rátalál arra, ami tetszik neki. És talán akkor az majd bír olyan vonzerővel, hogy bent maradjon a rendszerben. Nagyon hatékony, ha az orientációs évet indító iskola kapcsolatban van a többi szakképző intézménnyel, a kereskedelmi és vendéglátóiparival, mezőgazdasággal, egészségügyivel. Több nyilvánvaló okból kifolyólag is érthető, hogy a legjobban annak örülnek, ha házon belül találják meg az útjukat a gyerekek, de sikernek számít az is, ha bárhol máshol.

Harmadrészt a tapasztalatok mindkét intézményben azt mutatják, hogy ezeknek a tanulóknak hatalmas szükségük van érzelmi támogatásra. És ezen a ponton kap kulcsfontosságú szerepet a velük foglalkozó oktatók, pedagógusok személyisége.

A gyerekek egészen sokféle teherrel a vállukon érkeznek ide. Közös bennük, hogy az általános iskolában nem volt sikerélményük, az iskolapad kényelmetlen számukra, rossz emlékeket idéz fel bennük a tanulás. Erre halmozódik rá a beilleszkedési, magatartásbeli probléma, fogyatékoság, az autizmus, a családi háttér (mely lehúzó, bántalmazó is lehet), illetve a szegénység, ami egy gyereket idő előtt munkába, szülésbe kényszeríti. Az idézet interjú részletek tanulsága szerint személyközpontú, elfogadó,

támogató légkörre van szükség ahhoz, hogy egy ilyen fiatal iskolába akarjon járni, szakmát akarjon tanulni.

VI „Igyekeztem olyan kollégákat választani, akiknél nem a tekintélyelvűség dominál. Az attitűdjük, a gyerekekhez való hozzáállás a nyitottság, az elfogadás. Ezek nagyon fontos dolgok. Vannak gyógypedagógusok, egyikük csak velük és a dobbantósokkal foglalkozik. Iskolapszichológus is bemegy hozzájuk. Az összes többi mentor hasonló hozzáállású, el is végezte mind azt a mentorképzést, ami a rugalmas utakhoz kell. De olyan az alapszemélyiségük is. A kiválasztása ezeknek az embereknek kulcsfontosságú.”

Az orientációs évfolyam indításához humánerőforrás kell, fejlesztők, pszichológusok, gyógypedagógusok, szakoktatók. A gyerekekkel foglalkozó TEAM-ben fel kell tudni őket sorakoztatni, és ehhez az kell, hogy elegendő szabad kapacitásuk legyen ezeknek a szakembereknek, időben és erőben egyaránt. Ez a kiindulópont, a szükséges minimum. De a rugalmasság nem csak a munka szervezésében, a tanulás, tanítás módszereiben jelenik meg, hanem a személyiségben is. A TEAM elnevezést szó szerint kell érteni: „a minden résztvevő által fontosnak tartott ügy érdekében együtt tevékenykedő és gondolkodó szakmai csoport.” (Czető et al. 2021. 29.o.) A közös ügy pedig a tanuló felkészítése a szakmatanulásra minden szempontból. De ehhez lelkileg is meg kell őt erősíteni, hogy nyitott szemmel és szívvel ismerjen meg új dolgokat, hogy legyen kellő önbizalma belevágni abba, ami megtetszik neki. „A bátorító pedagógia világszerte nagyon sikeres irányzata szerint rettentően fontos, hogy ha a gyerek jól teljesít, megdicsérik, kimondjuk azt, hogy nagyon ügyes vagy, ha pedig valami nem megy, úgy reagáljunk, hogy nem baj, ez eleinte nekem sem ment. (Prof.Dr. Bagdy 2017. 96.o.)

MI „Ami még érdekes, hogy egy idő után itt ezek a tanulók a sikerélmények hatására teljesen megváltoznak. Ebben a közegben, ebben az osztályban rövidebb-hosszabb idő elteltével, mintha kicserélték volna a tanulót. Ami miatt ez megtörténik, az a szeretet. Hogy itt őt szeretettel fogadtam, törődéssel voltam felé. Azt mondtam neki, hogy engem nem érdekel, hogy milyen voltál eddig, hogy mi rosszat csináltál, itt tiszta lappal indulsz. Innentől kezdve mi olyannak fogunk elfogadni, amilyennek itt mutatkozol. Azt kell tudomásul vened, hogy itt szeretettel fogadunk, és elfogadunk.”

Mint **V2-től** megtudtam, az *Iszi 2.*-ben külön nehézséget jelentett, hogy viszonylag későn tudták útjára indítani az osztályt, már készen volt a tantárgyfelosztás, és alig találtak szabad oktatót a feladatra, mindenki túl volt hajszolva.

M2 „Minden, a légkör, a csoport mentorának a személyiségén múlt. Volt olyan kolléga, aki nagyon szenvedett, frusztrálódott az egésztől. Nagyon sok türelem kellett oda. Ezek a gyerekek nagyon érzékenyek. Egyszer azt mondta nekem az egyikük, hogy „Maga olyan jó, mert maga nem néz le minket!” – fontos volt nekik, hogy elfogadó közegben legyenek. Az első időszakban sok pszichológiai megsegítést kaptak a tanulók. Rengeteg dicséret kellett nekik, mert nagyon kevés önbizalmuk volt. Értéktelennek, hülyének érezték magukat, nem tudtak megfelelni még önmaguknak sem.”

Érdekes megjegyezni, hogy az *Iszi 2.*-ben az orientációban lévő tanulók nagyon szívesen foglalkoztak önismereti feladatokkal, örömmel töltötték ki személyiségteszteket, vettek részt drámapedagógiai gyakorlatokban. A bennük tomboló stresszt szerepjátékok segítségével, gyógypedagógiai módszerekkel lehetett enyhíteni, mert együttműködők voltak. Érezték, hogy szükségük van erre. A fejlesztő pedagógusuk személyisége olyan hitellel bírt, hogy teljes mértékben meg tudtak bízni benne. Szerettek beszélgetni vele, kiöntötték neki a szívüket. **M2:** „Az lett volna a cél, hogy önmagukat, a képességeiket, lehetőségeiket megismerve válasszanak szakmát. De a többségüknél nem jutottunk el eddig.” A hallottak alapján az a kép alakult ki bennem, hogy az *Iszi 2.*-ben is rengeteg szervezést, munkát és erőfeszítést fordítottak arra, hogy az orientációs évfolyam működni tudjon, és képzési kínálatuk új, hasznos, és legfőképpen élő eleme legyen. És el is érkeztünk az interjú utolsó nagy kérdéséhez, hogy a vezetők és oktatók miben látják a legnagyobb nehézséget, akadályt az orientációs évfolyam működtetésében.

3.kérdés

Amikor 2020-ban az *Iszi 1.* vezetője arra az elhatározásra jutott, hogy az általa irányított intézményben el szeretné indítani az orientációs osztályt, egy már korábbról is ismert problémára találta meg a nevén nevezhető megoldást. De lényegében a nulláról kellett kiindulni. A legelején azokra a pillérekre tudott támaszkodni, melyeket a pilot programban részt vevő iskolák a jó gyakorlataik alapján megosztottak egymással. Az IKK azóta is rendszeresen tart szakmai napokat, ahol a rugalmas tanulási utak programjaiban oktató szakemberek találkozhatnak, gyakorlati tudnivalókat, tippeket beszélhetnek meg

egymással. Mint **V1**-től megtudtam, a kapcsolat ezek között a képzőhelyek között egyre intenzívebb. Országos szinten megvalósult a hálózatba szerveződés, és működik a közös gondolkodás és fejlesztés. Valójában a nehézségek, Nógrádban, nem is abból erednek, hogy mit és hogyan kellene csinálni, és legkevésbé sem abból, hogy kiknek.

Lássuk tehát, hogy a harmadik kérdésre adott válaszokból milyen **megállapításokra** jutottam.

Legelőször is egy kicsit vissza szeretnék kanyarodni a kutatás egy korábbi téziséhez, miszerint még mindig komoly akadályt jelent az információk eljuttatása a célcsoporthoz. Fontos lenne, hogy többen tudjanak erről a fejlesztési lehetőségről, és ne riadjanak vissza a 0. évtől, hanem megtérülő befektetésnek éljék meg. Országosan jelenlévő probléma, hogy 9.-ben, az általános iskolákból úgy érkeznek meg a tanulók a szakképzésbe, hogy halvány fogalmuk sincs arról, hogy hol vannak. Iskolát választanak és nem szakmát. Hallják valahol, hogy milyen jól keresnek a hegesztők, CNC-sek Németországban, és ennyi elég is, már be is jelölik a jelentkezési lapon. Majd ősszel kiderül, hogy a fiatalnak semmi köze a fémekhez, alapvető műszaki képességek híján van, a párhuzamos és merőleges fogalmaival sincs tisztában, és így kellene őket megtanítani műszaki rajzról olvasni. Hozzánk, pályaválasztási tanácsadókhoz, gyakran érkezik ilyen panasz a szakképző iskolákból. Ezért is próbálunk évről évre egyre több időt szánni a szakmaismeretre a csoportos foglalkozásaink során.

V1: „Ez egy új dolog, minden fórumon tájékoztatást kell erről nyújtani, hogy tudjanak róla. Kellene, hogy az általános iskolák ezt támogassák, felismerjék, hogy kinek van erre szüksége, és ide irányítsák a tanulót, hogy partnerek legyenek az osztályfőnökök.”

Az Iszi 2.-ben sincs kellő számú jelentkező, itt azonban menet közben sem töltik fel az osztályt a 9.-ben máshonnan kipotyogó tanulóktól. Ennek oka rávilágít egy következő nehézségre, melyre szintén utaltam már. Ez pedig a humánerőforrás kérdése.

M2: „Kevesen voltunk rájuk, minden oktató, tanár, mester túlterhelt, így ők sem tudtak mind bekapcsolódni ebbe az orientációs munkába.(...) - Jó lett volna még többet foglalkoztatni őket a műhelyekben. De sokszor foglalt volt a műhely.” A 2021/22-es tanév próbálkozása, **V2** és **M2** egybehangzó véleménye szerint, teljes kudarcba fulladt, és itt azóta sem lehetett feltámasztani az orientációs képzést. Így az igencsak véges

kapacitásukat arra fordítják, ami valóban működik, a Dobbantóra és a Műhelyiskolára. Nem egyedülálló ez a megoldás, borsodi és szabolcsi szakképzési centrumoktól is kaptam hasonló választ arra, hogy miért nem indult el végül az orientációs osztály.

Az anyagi természetű nehézségek kapcsán egészen eltérően nyilvánultak meg az interjúalanyok. Ez, úgy gondolom, szorosan összefügg azzal, hogy gazdasági szempontból Nógrádon belül is nagy eltérések vannak, nyugat előnyére.

M1: „Olyat nem tudok mondani, ami például pénzen megvehető. Nem boltban beszerezhető dolgok ezek. Amire itt szükség van, az a kollégák hozzáállása. Ha olyan tanárok vannak, akik szívükön viselik ezt a dolgot, hivatásnak tekintik, akkor egy darab krétával is eredményt lehet elérni.” Itt újra le szeretném szögezni, hogy egyáltalán nem a kollégák elhivatottsága hiányzott az Iszi 2.-ben.

M2: „Ha maga a képzés nagyobb anyagi támogatást kap, akkor lehetett volna nekik több külső programot szervezni, kirándulásokat, hogy élményeket, tapasztalatokat szerezhessenek, hogy egy kicsit kinyíljon számukra a világ. Háttha akkor belátják, hogy mi az, ami az ő érdekükben áll.”

A tanuló egyébként az előkészítő évfolyamon is jogosult ösztöndíjra. Ennek havonkénti összege az ösztöndíj alapjának nyolc százaléka.

Az ösztöndíj mértéke:

Előkészítő évfolyamon:

Képzési forma	Ösztöndíj mértéke	Ösztöndíj összege
Nyelvi előkészítő évfolyam; orientációs fejlesztésre irányuló előkészítő évfolyam	ösztöndíj alapjának 8%-a	8.000 Ft
Dobbantó program	ösztöndíj alapjának 16%-a	16.000 Ft

Ágazati alapoktatásban:

Intézménytípus	Ösztöndíj mértéke	Ösztöndíj összege
Technikum	ösztöndíj alapjának 8%-a	8.000 Ft
Szakképző iskola	ösztöndíj alapjának 16%-a	16.000 Ft

Szakirányú oktatásban (technikumban és szakképző iskolában):

A megelőző tanév év végi minősítésében kapott osztályzatok átlaga	Ösztöndíj mértéke	Ösztöndíj összege
2,00–2,99	ösztöndíj alapjának 8%-a	8.000 Ft
3,00–3,99	ösztöndíj alapjának 25%-a	25.000 Ft
4,00–4,49	ösztöndíj alapjának 42%-a	42.000 Ft
4,49 fölött	ösztöndíj alapjának 59%-a	59.000 Ft
A szakképzés keretében fennálló tanulói jogviszonyból a megelőző tanévre vonatkozóan figyelembe vehető év végi minősítés hiányában	ösztöndíj alapjának 16%-a	16.000 Ft

Forrás: ikk.hu

3.4.ábra Az ösztöndíj mértéke

Jelenleg ez 8000 Ft, aminek előfeltétele, hogy ne legyen 6 óránál több igazolatlan hiányzás. Hogy ez az összeg mennyire motiválja a fiataalt arra, hogy bejárjon?

Mind az *Iszi 1.* mind az *Iszi 2.* azzal a nehézséggel küzd, hogy a tanulók hiányoznak. Igazolva, igazolatlanul, de nem érkeznek meg az iskolába.

V1 : „*A probléma az iskolába járás, hogy ne maradjanak ki. (...) Toleránsak vagyunk, de kell a család is, hogy tudja a szülő, hogy a gyereket iskolába kell járatni. Biztosítani kell a feltételeket. Ez egy összetett dolog. A szülő nélkül nem megy. Hozzájárulna a sikereinkhez, ha a tanulók rendszeresen jönnének iskolába.*”

A valóság nagyon-nagyon messze van az ideális, „szülő – tanár – diák”-hármastól együttműködő közösségtől a társfelelősségben, ahogyan a gödi pilot program módszertani anyagában olvasható. (Czető et al. 2021.)

M1 : „*A legnagyobb nehézségünk az általában az otthoni környezet, ahonnan érkezik a tanuló, és ezen mi nem tudunk változtatni, még külső segítséggel sem. A család elérése, támogatása, mennyire foglalkoznak a gyerekekkel. (...)Nagyon nehéz felvenni velük a kapcsolatot, sokan messze laknak, de olyan is van, akinek a szülője börtönben van. Az a ritkább, hogy ők keresnek engem, nekem kell hozzájuk elérhetőséget találnom. Emailen vagy más elektronikus úton nem megy, a Krétába sem lépnek be, vagy eszköz nincs hozzá, vagy nem értenek hozzá. A tanuló meg vagy akar ebben segíteni, vagy nem. Nem volt még közös program velük.*”

Ez az ügy messze túlmutat az iskola hatáskörén. Az *Iszi 1.* orientációs osztályában most is van olyan fiatal, akit ebben a tanévben még egyáltalán nem láttak. A rendőrség is kereste, de azon a laccímen, ahol lakott, már nem találták, ismeretlen helyen tartózkodik. Megtalálásában a család sem együttműködő. A lemorzsolódását sajnos az orientációs évfolyamon zajló állhatatos munkával sem lehet meggátolni.

M2 : „*Hét fő, köztük három lány. Így indult. És nagyon nem volt sikeres. Egyszerűen a családi háttér olyannyira nem volt támogató, hogy a gyerekeket mi nem tudtuk arra motiválni, hogy rendszeresen bejárjanak. A többség már év közben eltűnt, nem lehetett őket visszacsalni. Mindössze két fővel zártuk le valahogy a tanévet. Egyikük még most is ide jár, a másik talán a keribe. (...) Nagyon szegény, lehúzó háttérrel rendelkeztek mind.*

A szülők teljes mértékben elérhetetlenek és érdektelenek voltak, semmilyen formában nem lehetett őket bevonni a közös gondolkodásba a gyerekek jövőjéről.”

„A gyerek azt viszi tovább, amit otthon lát”- fogalmazta meg az Iszi 2. fejlesztő pedagógusa. A fiúkat elviszik dolgozni, segédmunkára, feketén, mint az idősebb testvéreket, unokatestvéreket. Napi szinten több pénzt kapnak, mint a havi 8000 Ft ösztöndíj. A lányok otthon segítenek, többnyire egy kisebbik testvér, unokatestvér körül. És ők is hamarosan babát várnak majd. Ezekre a gyerekekre legtöbbször szükség van otthon, a megélhetéshez. A legnagyobb baj talán az, hogy nem látják be, hogy a fejlesztésbe, tanulásba fektetett idő és energia megtérül, hogy keresve sem találhatnának ennél nagyobb, összetettebb segítséget a gyermeküknek, mint amit az orientációs év alatt a szakemberek nyújthatnak, hogy felkészítsék őt a munka világára. Ennek illusztrálása képpen szeretném bemutatni a 3.3. táblázat segítségével, egy, az Iszi 2.-ben, a 2021/22-es tanévet elkezdő, de azt be nem fejező tanuló egyéni fejlesztési tervét.

terület (mit?)	cél (miért?)	eszközök (mivel?)	képzés helye (hol?)	időintervallum (meddig?)
analógiás gondolkodás	szám és szóanalógiák, logikus gondolkodás kialakítása	feladatlapok	iskola	egész évben
emlékezet, figyelem	bevésés, raktározás, előhívás fejlesztése, vizuális figyelem erősítése	szósorok, képsorok, jelsorok	iskola	egész évben
szociális képesség	munkához való viszony javítása	motivációs beszélgető körök	iskola	a probléma megszűnéséig
lényegkiemelés, szövegértés	szövegtartalom összefüggéseinek megtalálása	szövegek, feladatlapok	iskola	egész évben
viselkedéskultúra	alapvető magatartási szabályok betartása, illem erősítése	szituációs gyakorlatok	iskola	a probléma megszűnéséig

Forrás: Iszi 2. fejlesztőpedagógus és mentor (Hajdaráné Sándor Gizella) munkája alapján saját kutatás, saját szerkesztés

3.3.táblázat: Részlet egy tanulói portfólióból; egyéni fejlesztési terv

A tanév minden esetben egyénre szabott fejlesztési célok kitűzésével indul, melyet az orientációs TEAM és a tanuló közösen fogalmaz meg. Az előrehaladást szakaszokra bontva jegyzik le. Az első etap szeptember, október. Az alapvető kompetenciák részletes fejlesztési terve és értékelése következik a 3.4. táblázatban. Úgy gondolom, ennél nem is lehet szemléletesebben érzékeltetni, hogy mekkora munka és erőfeszítés vész kárba, amikor a tanuló novembertől egyszerűen nem jelenik meg többé az iskolában.

kompetencia	1. szakasz	2.szakasz	3.szakasz
kommunikációs kompetencia Olvasás, írott szöveg megértése. Írott szöveget értően olvas, összefoglaló kérdéseket fogalmaz meg.	Nem igazán jellemző rá, hogy szövegértően tud olvasni. Látszólag gyorsan olvas, de felszínesen, nem maradnak meg az összefüggések. Javaslat: a diákot érdeklő cikkeket keresünk, melyben az a feladat, hogy a lényeget kiemelje.		
tanulási kompetenciák A tanulási folyamat tervezése és szervezése. A tanulást folyamatként szemléli, megtervezi annak szakaszait, körülményeit, azért hogy tanulása sikeres és hatékony legyen.	Egyáltalán nem ismer tanulási módszereket, inkább magol, szó szerint betanulja a szöveget. Ebből adódóan nem érti, értelmezi az olvasottakat. Javaslat: ismertessünk meg vele néhány tanulási módszert, mutassunk példát arra, miként lehet szövegeket feldolgozni.		
szociális kompetenciák Másokkal történő pozitív és eredményes interakció. Asszertív módon kommunikál, együttműködik, páros és csoportos tevékenységekben építő módon vesz részt.	Konfliktushelyzetekben verbális erőszakos kifejezéseket gyakran használ. Javaslat: szerepjáték, drámapedagógiai eszközök		
munkavégzéshez kapcsolódó kompetenciák felismeri a környezetében kínáló tanulási lehetőségeket, ezeket kiaknázza, és összhangban a felismert munkaerő-piaci változásokkal, folyamatos önfejlesztésre törekszik. A célok eléréséhez az útjában álló akadályokat elhárítja, és kreatív megoldásokat talál.	Céljai eléréséhez nem talál megoldásokra, az útjában álló akadályok elhárítására másoktól vár segítséget.		
életpálya-építéssel és munkavállalói léttel kapcsolatos kompetenciák Ismeri az álláskeresési technikákat, a munkavállalással kapcsolatos dokumentumok beszerzésének és kezelésének módját, az információkeresés és szerzés módjait.	Egyáltalán nem ismeri és nem is akarja megismerni az álláskeresési technikákat, életpályájában, jövőképében még nincs benne a munkavállalás. Nagyon fontos lenne ezzel többet foglalkozni, és motiválttá tenni a munkavállalás irányába.		
digitális kompetenciák Ismeri az internet használatát. Információkat gyűjt, értelmez és feldolgoz. Alapvető szövegszerkesztést kivitelez.	Ismeri az internet adta lehetőségeket, de nem használja célszerűen. Fontos a figyelem felkeltése a veszélyforrások irányába.		

Forrás: Iszi 2. fejlesztőpedagógus és mentor (Hajdaráné Sándor Gizella) munkája alapján saját kutatás, saját szerkesztés

3.4. táblázat: Részlet egy tanulói portfólióból; részletes fejlesztési terv és értékelés

Amikor a fiatal, félbehagyva az elkezdett munkát, eltűnik, talán még lehet reménykedni abban, hogy úgymond benő a feje lágya, és később, miután betölti a 16-ot, jelentkeznek a

Műhelyiskolába, legalább egy részsakma kitanulására. Csak említés szintjén, a Műhelyiskola ugyancsak rugalmas képzési forma, több más mellett, abban tér el az orientációs fejlesztéstől, hogy teljes egészében gyakorlati helyszínen történik az oktatás. Ezzel a felvett interjúk elemzésének a végéhez értem.

3.4.2. Tanulói kérdőívek

A tanulók elérésével nekem sem volt akkora szerencsém, mint ahogyan azt a kutatás tervezésekor reméltem. Nagyon jó lett volna, ha legalább két osztálynyi adatot tudtam volna prezentálni, de, ahogy korábban is kifejtettem, a két intézmény közül csak az egyikben, az *Iszi1*-ben indult el az idei tanévben a képzés.

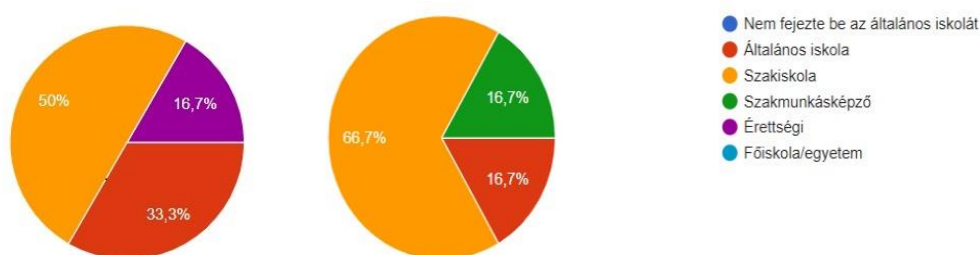
A nyolc fős társaságból valójában hatan járnak stabilan iskolába. Az egyik állandó távolmaradóról már lejegyeztem, hogy sem az iskola, sem a hatóságok nem találják. Beiratkozása után teljes mértékben eltűnt. A másik tanuló egyéni tanrenden van, pszichiátriai javaslatra. Róla annyit sikerült megtudni, hogy lány, és korábban más szakképző intézményben kezdte meg a tanulmányait, de mivel nem járt be, áttanácsolták az orientációs fejlesztésbe.

A kutatásban való részvételük, 18 éves korukig, szülői beleegyező nyilatkozathoz kötött (lásd: 1. melléklet), ennek egy-egy példányát az intézményben történt első látogatásom alkalmával kiosztottam a tanulók között. Lényegében tehát hat fő válaszára tudok támaszkodni, a kérdőívet velük töltöttem ki. Ez egy nagyon csekély minta, a legkevésbé sem reprezentatív, inkább valamiféle lenyomat a pályaaorientációban jelenleg résztvevőkről, Nógrádban. Kevés kérdést fogalmaztam meg, egyszerű nyelvezettel. (lásd: 2. melléklet) A mentorukkal együtt én is jelen voltam a kitöltésnél, és rövid bevezetés után indítottam el a munkát. A kérdések világosak voltak számukra, senki sem akadt meg, önállóan, nagyjából 10-12 perc alatt végeztek vele.

A **demográfiai kérdésekre** adott válaszokból kiderült, hogy mindannyian fiúk, rurális környezetből érkeztek és egy kicsit túlkorosak. Ketten nem töltötték még be a 16-ot, hárman 16 évesek, és van egy 17 éves fiatalember közöttük. Ő, koránál fogva, alapfokú végzettség birtokában részt vehetne műhelyiskolai képzésben, de szülei, tanárai

javaslatára orientációs képzésben szeretne rátalálni arra a szakmára, amit szívesen kitanulna.

A szülők, mindkét oldalon jellemzően alapszintű iskolai végzettséggel, többségében szakmával rendelkeznek. Az ehhez kapcsolódó válaszokat az alábbi, 3.5. ábra mutatja.

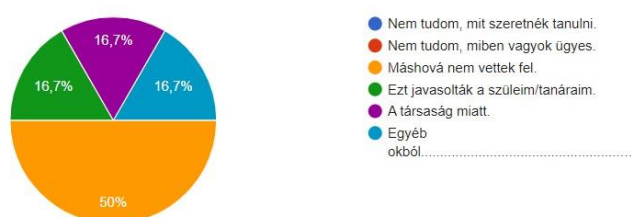
Forrás: Saját szerkesztés

3.5.ábra: Iskolázottság anyai és apai oldalon

A szülők munkájára vonatkozó válaszok során az derült ki, hogy a családfő minden esetben dolgozik, háromnak rendszeres munkája, állandó munkahelye van, ketten vállalkozók vagy önálló gazdák, egy apának rendszeres munkája van, de nincs állandó munkahelye. Az anyák fele állandó munkahelyen dolgozik, másik fele „egyéb” okból vagy gyermeknevelés miatt marad otthon.

A következő, **feleletválasztós kérdésekből** álló blokkban arra voltam kíváncsi, hogy a tanuló hogyan került az orientációs képzésbe, illetve hogy milyen motivációi vannak.

A „miért jöttél ide?” kérdésre négyen válaszolták, hogy azért mert máshová nem kerültek be. Közülük az egyik tanuló az „egyéb okból” ponthoz, magyarázatképpen azt írta: „*Nem tanultam elég jól, sok probléma volt velem.*” Egy másik tanuló ezt fűzte hozzá: „*Nem volt már hely azon a szakmán, ahova szerettem volna menni.*” Egy tanuló a társaság miatt választotta az előkészítő évet, egy másik (a 17 éves fiatal) szülők/tanárok javaslatára.

Forrás: Saját szerkesztés

3.6.ábra: A képzés választására vonatkozó tanulói válaszok

A tervekre vonatkozó kérdésre kétféle válasz született. Négyen előbb dolgozni, pénzt keresni szeretnének, ketten egy vagy akár több szakmát is szívesen kitanulnának.

Forrás: Saját szerkesztés

3.7. ábra: Tervekre vonatkozó tanulói válaszok

A hiányzások kapcsán az derült ki, hogy az osztály fele távol marad az iskolától, „ha más dolga van (pl.családi program, munka, egyéb)”, ketten igyekeznek nem hiányozni, mert számítanak az ösztöndíjra, egy tanuló pedig csak akkor hiányzik, amikor beteg.

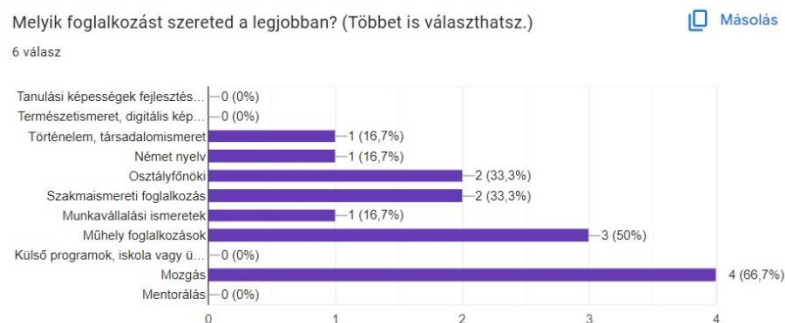
Az orientációs évvel kapcsolatos tanulói elvárások válaszaiból az látszik, hogy a többség valóban rá szeretne találni arra a szakmára, amit szívesen kitanulna, másfelől egy részük mihamarabb a gyakorlatban kíván érvényesülni, vagyis nem annyira tanulni, inkább dolgozni szeretne.

Forrás: Saját szerkesztés

3.8. ábra Elvárásokra vonatkozó tanulói válaszok

A feleletválasztós kérdések utolsó elemében azt kértem, hogy az orientációs képzés tevékenységei közül válasszák ki, melyeket szeretnek leginkább. Nem kellett rangsorolni, és többet is bejelölhettek. A válaszok alapján beigazolódtak az oktatók és mentorok tapasztalatai. A legtöbb szavazatot a mozgásos, tevékenykedtető műhelyfoglalkozások kapták. A külső programokat (iskola/üzemlátogatások) egyáltalán nem jelölték be. Valószínűsítem, hogy ennek az az oka, hogy a tanév elején még nem szereztek elegendő benyomást erről.

Forrás: Saját szerkesztés

3.9.ábra: A foglalkozások preferenciájára vonatkozó tanulói válaszok

Az **intenzitáskérdéseknél** egy 5-ös skálán kellett választ adniuk a diákoknak, melyben az 1-es a legkevésbé, az 5-ös a teljes mértékben, a maximális pontot jelentette, emoji-kkal szimbolizálva (☹, ☺). Válaszaikból származó megállapításaim a következők: A tantermi, kötöttebb órák tetszése/hasznossága tekintetében nagy volt a szórás, van, akinél működik és van, akinél kevésbé.

Szignifikánsabban tért el a válaszadás, amikor a műhelyekben, külső helyszíneken (más szakképző iskolák, üzemek meglátogatása) történő foglalkozásokról volt szó. Itt egyértelműen válaszoltak. Öten maximálisan értékelték a műhelyekben történő időtöltés hasznosságát, egy fő bizonytalan volt. A más iskolákban, üzemekben szerezhető tapasztalatok hasznosságát ketten 5-ösre, hárman 4-esre értékelték, egyikőjük teljesen elutasító volt ezzel kapcsolatban.

A légkörre, hangulatra vonatkozó kérdésekre kapott válaszokból az a kép rajzolódott ki, hogy alapvetően nyitott szívvel érkeztek az osztályba a fiatalok. Az oktatók segítőkészségére két tanuló maximális pontot adott, hárman 4 pontot adtak, és egy darab gyengébb, 2-es pontszám született. Arra a kérdésre, hogy mennyire fordulhatnak bizalommal általában az oktatóik felé, a többség úgy válaszolt, hogy teljes mértékben, és lett egy 4-es valamint egy 3-as pontszám. Úgy tűnik azonban, hogy az osztályfőnökük, mentoruk irányába, már a képzés első szakaszában is egészen nagymértékű bizalmat tudnak táplálni a fiatalok, öten maximálisan megbíznak benne, és egy tanuló adott 4 pontot a kérdésre. A kérdéssor utolsó tétele a csoportban uralkodó hangulatra kérdezett rá. Olyan, mintha a társaság egyik része inkább várakozó állásponton lenne, ketten 3 pontot, egy tanuló 4 pontot adott erre, míg a másik fele a csoportnak maximálisan értékelt a légkört. Ezzel a kutatásom bemutatásának a végére étem.

4. Összegzés és konklúzió, avagy mi az eredményesség fokmérője az orientációs évfolyamon, Nógrádban?

Szeretném most pontokba szedve összegezni, milyen információk birtokába jutottam a témában fellelhető szakirodalmi áttekintés, illetve az empirikus kutatásom során.

- Az orientációs fejlesztés, mint képzési forma, első ízben a Szakképzés 4.0 részeként megfogalmazott célkitűzés kapcsán jelent meg. Miszerint, összhangban az Európa 2020 stratégiával, a korai iskolaelhagyás rátáját 10% alá kell szorítani, és ehhez a szakképzés rendszerét úgy kell átalakítani, hogy lehetetlen legyen kiesni belőle részsakma vagy szakma nélkül. Olyan utakat vízionált a Szakképzés 4.0, melyben a lemorzsolódás küszöbén álló fiatal hóna alá nyúlva, az általános iskolát épp befejezve, vagy már majdnem befejezve, gyorsan, vagy gyorsabban juttatja szakmához, így biztosabb úton, mihamarabb a munkaerő piacra (1.4.ábra). Ebben az elképzelésbe a szakpolitikusok, úgy gondolom, jó irányba kezdtek el gondolkodni. Azokat a fiatalokat, akik kisodródnak az iskolarendszerből, leginkább olyan módszerekkel lehet mégis megfogni, ami különbözik az általános iskolában tapasztaltaktól. És úgy tud leginkább különbözni, hogy *rugalmas*, nem egy kívülről, felülről vezérelt, kötelezően követendő tanmenet alapján halad, hanem igazodva a tanuló igényeihez, lemaradásaihoz, személyközpontú, egyénre szabott fejlesztés a cél.
- Így születtek meg a rugalmas tanulási utak, és benne a három forma: Orientációs fejlesztés, Dobbantó és Műhelyiskola. Az új szakképzési törvény ezen képzések indítására ad lehetőséget a szakképző intézmények számára. Az orientációs fejlesztés előkészítő évként funkcionál, igazodva a tanév rendjéhez, befejezett 8 általánossal rendelkező fiatalok számára. Míg a Dobbantó és a Műhelyiskola lényegében a Szakképzési Híd Program utódjaként működik. Hogy hol, melyik valósul meg, nagyban függ az adott intézmény társadalmi, infrastrukturális, gazdasági környezetétől, attól, hogy milyen igényeket fogalmaz meg ez a környezet. Illetve még számos tényező játszik közre abban, hogy sikeres lesz-e a képzés, vagy sem. Empirikus kutatásommal éppen ezt vettem célba, a Nógrád vármegyei helyzetre fókuszálva.

- A témában fellelhető szakirodalom nem rendelkezik nagy múlttal. A Szakképzés 4.0 stratégia alapján, az akkori szaktárca, az ITM támogatásával, legelsőként, pilot programban, a 2018/2019-es tanévben indult el orientációs osztály, a gödi Piarista Szakképző Iskola és Kollégiumban. Komoly úttörő munka zajlott ott. Tapasztalataikat, módszereiket, ötleteiket egy összefoglaló kiadványban adták közre 2021-ben. (Czető et al. 2021.) Ez a könyv, az intézményi modell, alapjául szolgál minden, orientációs fejlesztéshez kapcsolódó módszertani segédletnek, közös gondolkodásnak. Nem véletlen, hogy éppen Gödön történt ez a próbaév. Az azóta sajnálatos módon már bezárt intézményben integráltan oktatták a legkülönbébb nehézségekkel küzdő gyermekeket, BTM-es, SNI-s tanulókat. Volt tehát tapasztalatuk arról, hogy milyen szerteágazó kompetenciafejlesztő munkát kell végezni ahhoz, hogy ezek az iskolapadban gyengén teljesítő fiatalok valamely szakma – ács, karosszerialakatos, asztalos, épület- és szerkezetlakatos – szakembereivé váljanak.
- A téma elméleti hátterének vizsgálatakor valójában két nagy célcsoport körvonalazódott ki előttem: azon fiatalok köre, akik bizonytalanok a pályaválasztás irányában, valamint azok, akik az alapfokú iskolát úgy végezték el, hogy jelentős elmaradásaik vannak az alapkompenciák terén. A lehetséges jelentkezőkhöz a szakirodalom (leginkább a Szakképzés 4.0 stratégia) kapcsolja azért a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulókat is, a már kifejtett oknál fogva.
- Az évfolyamon zajló munka tartalmi szempontból úgyszintén két nagy csoportba sorolhatók az NSZFH (2020.) Útmutatója, illetve a gödi program módszertani ajánlása (2021.) szerint egyaránt. Egyfelől vannak a kompetenciaterületekhez kapcsolódó fejlesztések (matematikai, logikai, szövegértési, digitális, szociális stb.), másfelől a pályaaorientáció és szakmaismeret. Vagyis közelebb kell hozni a fiatalokhoz a szakmák, illetve a munkaerő-piac világát. Hogyan? A képzés lényege módszertani szempontból: a rugalmasság, a személyközpontúság és a gyakorlatorientáltság.

Most kutatásom eredményeként, következzen a Nógrád vármegyére vonatkozó tapasztalatok összegzése.

- A 2023/24-es tanévre a vármegye két szakképző iskolája hirdette meg az orientációs fejlesztést. Közülük az *Iszi 1.*-ben indult el szeptemberben. Ebben az intézményben

a 2020/21-es tanévtől kezdve folyamatosan jelen van az orientációs képzés, tehát ez, az idei, már a negyedik csoport. Az *Iszi 2.*-ben a 2021/22-es tanévben tettek kísérletet az orientációra, a próbálkozás sikertelensége folytán a következő években inkább a Dobbantóba és a műhelyiskolai programba fektetik az energiát. Úgy gondolom, az, hogy ebben a megyében csupán egy helyen működik ez a program, nem túl jó, nem hiszem, hogy elegendő, de összevetve a hevesi vagy borsodi helyzettel, mégiscsak beljebb vagyunk. Van hová mennie annak, aki részt akar venni ilyen orientációs fejlesztésben, illetve van hová irányítani azokat a tanulókat, akik 9.-ben, év közben vagy év végén nem tudják venni az akadályokat, mert lemaradásuk van, vagy, mert számukra nem megfelelő szakmát kezdtek el tanulni.

- A felvett interjúk és a tanulói kérdőívek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy azok választják az orientációs képzést a megyében, akik máshová nem tudtak menni, azért mert csak ide vették fel őket, és/vagy tanulási nehézségeik vannak és/vagy magatartás problémáik vannak és/vagy már elkezdtek valahol szakmát tanulni, de év közben rájöttek, hogy ez nekik nem megy, vagy nem tetszik.
- Átlagban 8 fő vett/vesz részt a programban. Az *Iszi 1.* három lezárt orientációs évének tapasztalatai szerint, 80-90%-uk eléri azt a szintet, hogy választani tud egy szakmát magának, és el tud kezdeni tanulni egy szakmát. Az *Iszi 2.* próbaévében épp ellenkezőleg alakult a sikeresség, a többség eltűnt év közben, és az osztályból mindössze ketten indultak el valamely szakma irányába. A hiányzások mindkét helyen komoly gondot jelentenek, az *Iszi 2.*-ben tulajdonképpen ez lehetetlenítette el az előrehaladást.
- A képzésben résztvevő fiatalok mindegyikére jellemző, hogy elmaradása van valamely képességterületen, a többségüknél ez többféle hiányosságot jelent, illetve önismeretük és önbizalmuk is alacsony szintű. Közös vonásuk, hogy társas kompetenciájukat is fejleszteni kell. Ebben is segítségre szorulnak, hogy az együttélés normáit ismerve párban, csapatban együtt tudjanak működni. Mindezek ismeretében úgy találom, hogy Nógrád vármegyében, az orientációs fejlesztés lényegében nem jelent alternatívát azoknak a 14-15 éves gyerekeknek, akik átlagos vagy inkább jobb képességekkel rendelkeznek, (és ezt tükrözik a tanulmányi eredményeik is, ergo jók a jegyeik) de érdeklődésük szerteágazó vagy kialakulatlan, önismeretük fejletlen, így nem tudnak még biztonsággal szakmát választani.

Számukra leginkább az általános tanrendű gimnázium ajánlható, hogy egy kicsit később kelljen foglalkozniuk a jövőjükkel. Azt gondolhatnánk, hogy ezzel nyernek négy évet, a valóság azonban az, hogy 10.-ben ismét bekapogtat hozzájuk a továbbtanulási tanácsadó, hogy a fakultációválasztást segítse. Fejlődéslélektani szempontból azért jóval kedvezőbb 16-17 évesen, egy kicsivel több élettapasztalattal hozni meg a döntést a pályairányról.

- Az orientációban tanuló fiatalok családi háttere eltérő lehet, de általában elmondható, hogy inkább érkeznek szegényebb, rosszabb körülmények közül, falusi környezetből. A szülői együttműködés, elérhetőség az *Iszi 2.*-ben teljességgel elégtelennek bizonyult, az *Iszi 1.*-ben is csak némileg jobb a helyzet ezen a téren.
- Tanulmányozva a Nógrád megyeiek orientációs évfolyamok programját, tartalmát, beszélgetve a képzés vezérfonalát fogó mentorokkal, fejlesztőkkel, arra jutottam, hogy a részt vevő fiataloknak elsősorban arra van szükségük, hogy biztonságban, megbecsülve érezzék magukat. Amikor ez a légkör kialakul, akkor lazulnak el – úgymond – annyira, hogy befogadók legyenek az új tartalmak és elsősorban az új gyakorlati lehetőségek felé. Ebben lesz kulcsszerepe annak a pedagógusnak, oktatónak, aki foglalkozik velük.
- Úgy tapasztaltam, hogy – bár a tanárok túlterheltsége miatt egy cseppet sem egyszerű – mindkét iskola fel tudott sorakoztatni a feladathoz egy-egy messzemenőig elhivatott TEAM-et. Egynéhány közismereti tanár, vagy szakmai oktató, fejlesztő és/vagy gyógypedagógus, iskolapszichológus foglalkozik a fiatalokkal. Három, maximum 4 szakember, akik kellőképpen személyközpontúak, nyitottak, empátikusak, türelmesek, és rugalmasok.
- Az általam megkérdezett interjúalanyok mindegyike azt nyilatkozta, hogy a fejlesztő év során az bizonyul a leghatékonyabb motiváló erőnek, amikor a diákok többféle szakmát ténylegesen kipróbálhatnak. A tanulók véleménye is egybeesik ezzel. Legtöbb esetben sok-sok iskolai kudarccal érkeznek az osztályba. Sokszor fogalmuk sincs arról, hogy mi az, ami érdekli őket, vagy nem tudják megfogalmazni azt, vagy érdektelenek, sodródnak csupán. „Ha egy pedagógusnak sikerül érdeklődést ébresztenie tantárgya iránt, és az érdeklődés nyomán elért eredményeket megfelelően elismeri, olyan kognitív fejlődési folyamatot indíthat el a serdülő személyiségében, amely sikeres pályaválasztás, nem egyszer pedig kiemelkedő szakmai teljesítmény

alapja lehet.” (Dr. Buda, 1986. 184.o.) Én magam is ebben látom a legnagyobb esélyt arra, hogy a fiatalok belülről vezérelve, saját sikerélményeik hatására induljanak el egy szakma tanulása felé. Minél több, és változatosabb lehetőséget tudnak teremteni erre, annál valószínűbb, hogy rátalál a tanuló az ő útjára. Ebben kell megsegíteni az intézményeket, ez az, amit ők összefogással, tevékenységeik összehangolásával (pl. tanműhelyek felszabadítása az orientációsok számára) meg tudnak tenni a sikeresség érdekében. Ettől tud ez jól működni.

Sajnos azonban a legnagyobb jószándékkal összeállított izgalmas szakmai paletta, odaadó fejlesztőpedagógia sem mindig elég ahhoz, hogy egy fiatal ne kallódjon el. Vannak olyan befolyásoló tényezők, melyek kívül esnek az iskola hatáskörén, ahová nem tudnak utánanyúlni a gyerekek. Az *Iszi 1.*-ben negyedik éve orientációs osztályfőnökként dolgozó pedagógus megfogalmazása szerint tudomásul kell venni, hogy minden csatában van veszteség. Ebben az intézményben sem rosszabb a lemorzsolódási mutató, mint bárhol máshol az országban. Körülbelül 20%-a a tanulóknak itt is elvész. De ott van az a másik 6-7 vagy 8 fő, akit mégiscsak meg lehetett menteni, akik tovább akarnak haladni, hogy középfokú végzettségük, szakmájuk legyen, és ezáltal csökkenjen a kiszolgáltatottságuk.

Az *Iszi 2.*-ben a próbaév eredménye épp ennek az ellenkezője lett, a tanulók többsége olyan szinten tűnt el az osztályból, hogy még csak kijelentkezni sem tért vissza. Nem működött, nem vált be az orientációs évfolyam – így fogalmaztak az általam megkérdezett interjúalanyok. Meglehet, kissé erősen fogalmazok, de tulajdonképp nem hozott a konyhára semmit, inkább csak vitt. Szervezési, tanügyi, adminisztrációs pluszsúlyokat rótt az intézményre, terhelte az amúgy is túlhajszolt humánerőt. Mindezekből arra a következtetésre jutottak, hogy inkább arra fordítják a kapacitásukat, ami működik, amire – úgy tűnik – igény mutatkozik. Ez a Dobbantó és a Műhelyiskola.

Kutatásom tapasztalatai alapján úgy gondolom, azzal lehetne itt holtából feltámasztani az orientációt, ha célirányosan tájékoztatnák az általános iskolákat, a 8.-os osztályfőnöket az orientáción zajló munkáról, arról, hogy kiknek ajánlható, kiknek van rá szükségük. Szorosan együttműködve a szakképzési centrum többi intézményével, mindenhol egyenesen ide kellene átirányítani azokat a tanulókat, akik 9.-ben nem ütik meg azt a szintet, hogy év végén sikeres ágazati alapvizsgát tudjanak tenni, mert nagy elmaradásaik vannak, illetve a 8.-ban választott szakma irányában motiválatlanok. (Ezt

már a tanév elején ki lehet szűrni.) És megint csak szorosan együttműködve a többi szakképzővel, lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a tanulók sok mindent kipróbálhassanak. Azt a kockázatot is felvállalva, hogy végül egy másik iskolában találják meg azt, amit ki szeretnének tanulni.

Ennek közös érdeknek kell lennie.

Befejezés

Amikor kollégáimmal először olvastunk a szakképzési törvényben az orientációs képzés lehetőségéről, mindannyian felkaptuk a fejünket. Mi lehet ez? Mit csinálnak ott? Kik foglalkoznak a gyerekekkel? Egyáltalán kinek tudjuk majd ezt ajánlani? Megannyi kérdés, melyek megválaszolására ebben a szakdolgozatban vállalkoztam. Szükségünk volt egy helyzetképre szűkebb térségünkben, hogy tisztán lássuk, kifejlődött, elterjedte-e az elmúlt három év alatt, mióta az új törvény hatályba lépett? A sikeres pilot programok mintájára, azokat alapul véve, hathatós segítséget nyújt-e azon fiatalok számára, akik az általános iskola befejezésekor nem tudnak még dönteni, merre folytassák az útjukat.

Tisztában vagyok azzal, hogy az elvégzett kutatás többféle limitációval is rendelkezik. Nem reprezentatív és csak alig-alig kvantitatív. Állókép szerű, keresztmetszeti képet mutat be egy szűk területen. A vizsgálódás továbblépési irányai lehetnek összehasonlító jellegűek, bevonva más megyék metódusait, tapasztalatait. De, ami még izgalmasabb lenne, az a nyomon követés, vagyis egy olyan jellegű longitudinális megfigyelés, mely segítségével arról is képet nyerhetünk, hogy mi történik a fiatalokkal az orientációs év után. Valóban sikerül-e helytállni a választott szakirányon? Elvégzi-e? Boldogul-e a munkaerő piacon? Sikeres lesz-e végül?

Arra volt szükségem, hogy megismerjem a képzési palettának ezt az új színét, hogy megszerzett információk birtokában, Nógrád megyében a pályaválasztási tanácsadói munkát, az itteni képzési kínálat pontosabb ismeretével tudjam végezni. Ez tartozik szervezésen a szakmai felkészültségemhez, ez az én szakmai kompetenciám, ha úgy tetszik. Ahhoz viszont a pedagógiai felkészültségemet kell nap mint nap mozgósítani, hogy a segítségkérő tanuló és körülményei megismerése után mérlegelni tudjam, hogy jó megoldás lehet-e számára az orientációs fejlesztés.

Summary

Since the new Vocational Training Act was introduced in Hungary, it has been possible to start an orientation, preparatory year in vocational education and training institutions.

This, the „Dobbantó” and the Workshop School programmes, offer flexible learning pathways for young people who are lagging behind in basic skills or are at risk of dropping out due to their learning failure or social circumstances.

In this thesis I investigated whether orientation development works in Nógrád County. I found that one of the vocational schools in the county has started such a class continuously from the school year 2020/21. Here I could make a more thorough, two-sided observation. While in another one I could ask about the experience of the trial year 2021/22. I concluded that the programme could take root, although it would be important to make the opportunity more widely known.

Based on the experience of my research, I think that orientation training in Nógrád could be a more effective solution to the problem of early school leaving if primary schools and class teachers were informed about the work that takes place in orientation. Who can benefit from it and who needs it. Work closely with the other institutions in the Vocational Training Centre to redirect students from all institutions who do not reach the level of passing the basic sectoral exams at the end of their first year of vocational education, because they are lagging behind or are unmotivated towards the profession they chose after the 8th grade. (This can be screened out at the beginning of the school year.) And again, working closely with other vocational schools, there should be opportunities for students to try out lots of things. Vocational schools should take the risk that their students finally find what they really want to study at another institution.

This should be a common interest.

Irodalomjegyzék

Prof. Dr. Bagdy Emőke (2017): Minden a fejben dől el! In: Gutman Bea (szerk.) *Fejben dől el? Ami rajtunk múlik – és ami nem* Kulcslyuk Kiadó, Budapest

Dr. Borbély – Pecze Tibor Bors (2017): *Az életút-támogató pályaorientáció rendszere habilitációs tanulmánykötet. Korai iskolaelhagyás és életút-támogató pályaorientáció: támogató rendszer?* (p136-147.) Wesley könyvek, Budapest

Dr. Buda Béla (1986): *A közvetlen emberi kommunikációs szabályszerűségei.* Animula Kft. Budapest

Czető Krisztina – Galsa László – Györík Edit – Lázár László – Lénárd Sándor – Szivák Judit (2021): *Zöldellő életfának gyönyörű-szép ága* – Orientációs évfolyam a magyar szakképzésben. Piarista Rend Magyar Tartománya, elérhető: https://www.kilato.piarista.hu/wp-content/uploads/2023/10/Zoldello-eletfanak-gyonyoru-szep-aga_compressed_2.pdf (letöltés ideje: 2022.02.17.)

Európai Bizottság (2011): *Az iskolai lemorzsolódás felszámolása: Az Európa 2020 stratégia sikerének előmozdítása.* Brüsszel. elérhető: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011DC0018&from=CS> (letöltés időpontja 2023. 09. 30.)

Fehérvári, A. - Tókos, K. – Rapos, N. – Szivák, J.- Lénárd, S. – Szabó, L. – Paksi, B. – Széll, K. (2019): A lemorzsolódás iskolai és tanulói tényezői. In: Varga, A. – Andl, H. – Molnár-kovács, Zs. (szerk.): *Új kutatások a neveléstudományokban. Neveléstudomány: Horizontok és dialógusok.* PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Pécs

Gál Ferenc (szerk.) (2023): *Módszertani ajánlások az orientációs fejlesztésben dolgozó oktatók számára.* IKK, Készült a GINOP-6.1.10-VEKOP-19-2020-00002 azonosító számú, „A gazdaság fokozatváltását támogató innovatív képzések” című kiemelt projekt keretén belül. <https://muhelyiskola.ikk.hu/Orientacio/Forms/AllItems.aspx> Elérhető 2023 januárja óta (letöltés ideje 2023. 11.02.)

Innovatív Képzéstámogató Központ <https://ikk.hu/gyujto/palyavalasztas#rugalmas-tanulasi-utak1>

KSH (2021): A korai iskolaelhagyók aránya. <https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2022/1-23-sdg-5> (letöltés időpontja: 2023. 10. 23.)

Nánásiné Dr. Horváth Edit (2021): Életkori sajátosságok a pályaeorientációban In: Csehné Dr. Papp Imola. Nánásiné Dr. Horváth Edit, Dr. Suhajda Csilla Judit, Visztenvelt Andrea: *Pályaeorientáció a középiskolában–pedagógus továbbképzés tankönyve*. Oktatási Hivatal EFOP-3.10.1-17: Tematikus együttműködés erősítése a köznevelés és felsőoktatás terén a Kárpát-medence szomszédos országaival projekt tankönyve

NSZFH (2020): *Tájékoztató az orientációs fejlesztés, a dobbantó program és a műhelyiskola indításához*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (NSZFH), Budapest.

Oktatási Hivatal <https://esl.kir.hu/Kimutatas/VeszelyeztetettTanulokMegoszlasa;>
dari.oktatas.hu

Salgótarjáni Tankerületi Központ (2019): *Salgótarjáni Általános Iskola és Kollégium deszegregációs intézkedési terve a 2019/20-as tanévtől*. Klebersberg Központ, elérhető: https://kk.gov.hu/download/f/b4/72000/Intezkedesi%20terv%20SAIK_web.pdf (letöltés időpontja 2023. 09. 27.)

Szakképzés 4.0 (2019): 1168/2019. (III. 28.) Korm. határozat a „Szakképzés 4.0 - A szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiája, a szakképzési rendszer válasza a negyedik ipari forradalom kihívásaira” című stratégia elfogadásáról és a végrehajtása érdekében szükséges intézkedésekről. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A19H1168.KOR&txtreferer=00000001> (letöltés időpontja: 2023. november 11.)

UNICEF Education Section, Programme Division (2020): *Secondary Education Guidance Multiple and Flexible Pathways*. New York. Elérhető: <https://www.unicef.org/media/84246/file/Secondary-education-guidance-multiple-and-flexible-pathways-2020.pdf> (letöltés időpontja 2023. 09. 27.)

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv> (Letöltés: 2023. augusztus 14.)

2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről. In Magyar Közlöny 2019. nov. 28. Elérhető: (<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&v=2019&szam=191>)

Magyarország régiói: <http://www.terport.hu/regiok/magyarorszag-regioi.html>

Magyarország megyéi: <http://magyarorszag.terkepek.net/megyek.html>

Ábra- és táblázatjegyzék

1.1. ábra: A lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók arányának változása 2016-2018	12
1.2. ábra: Az orientációs évfolyam helye az iskolarendszerben	13
1.3. ábra: A korai iskolaelhagyók aránya 2021-ben	14
1.4. ábra: Veszélyeztetett tanulók megoszlása	14
1.1. táblázat: A lemorzsolódás okai	9
1.2. táblázat: A hátrányos helyzetűek iskolázottsága, globális szinten	10
2.1. ábra: Az orientációs program fejlesztési területei	21
3.1. ábra: A 2023/24-es tanévre meghirdetett orientációs évfolyamok, o. adatok	23
3.2. ábra: A 2023/24-es tanévben ténylegesen elinduló orientációs évfolyamok, o. adatok	24
3.3. ábra: Orientációban tanulók számának eloszlása	24
3.4. ábra Az ösztöndíj mértéke	39
3.5. ábra: Iskolázottság anyai és apai oldalon	44
3.6. ábra: A képzés választására vonatkozó tanulói válaszok	44
3.7. ábra: Tervekre vonatkozó tanulói válaszok	45
3.8. ábra Elvásárokra vonatkozó tanulói válaszok	45
3.9. ábra: A foglalkozások preferenciájára vonatkozó tanulói válaszok	46
3.1. táblázat: A tanulási tartalmak szervezése az orientációs fejlesztésben	32
3.2. táblázat: Iszi 1. órarend	33
3.3. táblázat: Részlet egy tanulói portfólióból; egyéni fejlesztési terv	41
3.4. táblázat: Részlet egy tanulói portfólióból; részletes fejlesztési terv és értékelés	42

A csatolt mellékletek jegyzéke

1. melléklet	60
2. melléklet	61

Mellékletek

1. melléklet

BELEEGYEZŐ NYILATKOZAT

Az Óbudai Egyetem pályaorientáció szakirányú hallgatójaként az orientációs évfolyamon zajló munkáról végzek kutatást abban az intézményben, ahova az Ön gyermeke jár. A kutatás az intézményvezető tudtával és beleegyezésével zajlik.

A vizsgálat alatt egy kérdőívet szeretnék kitölteni a tanulókkal. A kérdések a tanulók motivációjára, a képzésről alkotott személyes benyomásaira irányulnak. A vizsgálat az iskolában történik, terveim szerint számítógépen fogják kitölteni az űrlapot a fiatalok, és ez körülbelül 10-15 percet vesz igénybe. A vizsgálat anonim módon, önkéntes alapon történik. Az eredményeket szakdolgozat formájában kívánom bemutatni.

Kérem, hogy az alábbi hozzájáruló nyilatkozatot aláírva küldje vissza megjelölve, hogy beleegyezik-e gyermeke kutatásban való részvételéhez.

Ha kérdése van a kutatással kapcsolatban, keressen meg a megadott telefonon vagy e-mailen.

Az Önökről és gyermekükről kapott információkat a személyiségi jogaiknak védelme érdekében a személyes felismerhetőség jegyeinek titokban tartásával dolgozom fel. Az adatokat statisztikai célokra, általános összefüggések feltérképezésére használom.

Kutatást vezető hallgató: Vas-Vágréti Eszter

A hallgató elérhetőségei: 06 30 5050-198

Témavezető oktató neve, elérhetőségei: dr. Tomory Ibolya, Óbudai Egyetem TMPK tel.: 06-1-666-5389

Hozzájárulok / nem járulok hozzá (A megfelelő rész aláhúzendó.) ahhoz, hogy nevű gyermekem részt vegyen a kutatási programban.

Budapest, 2023. október

2. melléklet

Tanulói kérdőív
Tisztelt Tanuló!

Az Óbudai Egyetemen végzős hallgatójaként készítem szakdolgozatomat pályaorientáció témában. Ehhez nélkülözhetetlen az adatgyűjtés, ezért tisztelettel kérek e kérdőív kitöltésére. Ez maximum 10-15 percet fog igénybe venni. A megkapott adatokat természetesen anonimizálva, vagyis név nélkül fogom felhasználni. Az eredményeket/szakdolgozatomat kérésedre természetesen megosztom veled. Köszönöm a segítséged!

Vas-Vágréti Eszter
pályaválasztási tanácsadó pedagógus

Nemed*

Lány
Fiú

Honnan jöttél?*

falu
város, de nem Balassagyarmat
Balassagyarmat

Életkor*

Saját válasz

Mi édesapád, nevelőapád legmagasabb iskolai végzettsége?*

Nem fejezte be az általános iskolát
Általános iskola
Szakiskola
Szakmunkásképző
Érettségi
Főiskola/egyetem

Mi édesanyád/ nevelőanyád legmagasabb iskolai végzettsége?*

Nem fejezte be az általános iskolát
Általános iskola
Szakiskola
Szakmunkásképző
Érettségi
Főiskola/egyetem

Van-e rendszeres munkája édesapádnak/nevelőapádnak?*

Rendszeres munkája van, állandó munkahelye van
Rendszeres munkája van: vállalkozó vagy önálló gazda
Rendszeres munkája van, de nincs állandó munkahelye
Nincs rendszeres munkája, de alkalmi munkahelyei vannak
Nincs rendszeres munkája, nyugdíjas
Nincs rendszeres munkája, munkanélküli
Nincs rendszeres munkája, tartós beteg, rokkant
Nincs rendszeres munkája, egyéb okból

Van-e rendszeres munkája édesanyádnak/nevelőanyádnak?*

Rendszeres munkája van, állandó munkahelye van

Rendszeres munkája van: vállalkozó vagy önálló gazda
Rendszeres munkája van, de nincs állandó munkahelye
Nincs rendszeres munkája, de alkalmi munkahelyei vannak
Nincs rendszeres munkája, nyugdíjas
Nincs rendszeres munkája, munkanélküli
Nincs rendszeres munkája, tartós beteg, rokkant
Nincs rendszeres munkája, egyéb okból
Nincs rendszeres munkája, mert gyesen/gyeden van

Miért jöttél ide?*

Nem tudom, mit szeretnék tanulni.

Nem tudom, miben vagyok ügyes.

Máshová nem vettek fel.

Ezt javasolták a szüleim/tanáraim.

A társaság miatt.

Egyéb okból.....

Mik a terveid?*

Mielőbb dolgozni, pénzt keresni szeretnék.

Tanulni szeretnék egy, vagy akár több szakmát.

A szakmatanulás mellett érettségizni is szeretnék.

Nincsenek terveim.

Szoktál-e hiányozni az iskolából?*

Csak akkor, amikor beteg vagyok.

Ha más dolgom van (pl. családi program, munka, egyéb)

Igyekszem nem hiányozni sokat, mert számítok az ösztöndíjra.

Mit vársz ettől az évtől?*

Hogy betöltsem a 16. évet, és ne kelljen iskolába járni.

Hogy betöltsem a 16. évet, és mehessek Műhelyiskolába.

Hogy rátaláljak arra a szakmára, amit szívesen kitanulnék.

Hogy kipróbáljam, miben vagyok ügyes, és jobban megismerjem magam.

Hogy később jobban boldoguljak a középiskolában.

Melyik foglalkozást szereted a legjobban? (Többet is választhatsz.)*

Tanulási képességek fejlesztése, matematika, kommunikáció

Természetismeret, digitális képességek fejlesztése (informatikai gyakorlatok)

Történelem, társadalomismeret

Német nyelv

Osztályfőnöki

Szakmaismereti foglalkozás

Munkavállalási ismeretek

Műhely foglalkozások

Külső programok, iskola vagy üzemlátogatások

Mozgás

Mentorálás

Mennyire tetszenek neked a tantermi, kötött órák?*

1

2

3

4

5

3. Mennyire tartod hasznosnak a tantermi órákat?*

1

2

3

4

5

4. Mennyire tartod hasznosnak a műhelyben történő foglalkozásokat?*

1

2

3

4

5

5. Mennyire tartod hasznosnak az iskola/üzemlátogatásokat?*

1

2

3

4

5

6. Mennyire érzed segítőkésznek a veled foglalkozó oktatókat?*

1

2

3

4

5

7. Mennyire fordulhatsz bizalommal az oktatóid felé?*

1

2

3

4

5

8. Mennyire fordulhatsz bizalommal az osztályfőnököd felé?*

1

2

3

4

5

9. Milyen a hangulat a csoporton belül?*

1

2

3

4

5

10. Küldés

11. Űrlap tartalmának törlése